

alimara

Revista de Treball Social
Època 5 / número 56 / Juny 2011

Consell de
Mallorca

alimara

Núm 56

Època 5. Juny 2011

Edita: Institut d'Afers Socials
Consell de Mallorca

Coordinació i redacció:
Servei de planificació i documentació.
General Riera, 67
07010 Palma

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió
dels seus autors.

Índex

- 4 Contractació pública socialment responsable.**
Santiago Lesmes Zabalegui
- 13 L'IMAS i la contractació pública socialment responsable.**
Teresa Suárez Genovard
- 19 Aspectes legals de la contractació pública amb clàusules socials.**
Immaculada Borràs Salas
- 25 Clàusules socials, una eina en favor de la inserció.**
Jordi López Bezunartea
- 28 L'estalvi ètic.**
Antoni Amengual
- 36 Què és S'Altra Senalla.**
Marta Pizarro
- 42 Comentaris a Situación actual y retos del régimen jurídico del trabajo de personas en situación de exclusión social y con discapacidad en España.**
Jennifer Almeida Morales
- 46 Entrevista a Kika Colom.**
Redacció

Contractació pública socialment responsable

Santiago Lesmes Zabalegui,

advocat.

Consultor especialitzat en Contractació Pública Sostenible,
i Responsabilitat Social

*L'esperança no és ni realitat ni quimera.
És com els camins de la Terra:
sobre ells no hi havia camins;
els han fet el gran nombre de transeünts.*
LU XU

CONCEPTE I FONAMENTS

A Noruega, el percentatge de dones que ocupen càrrecs en els consells d'administració de les empreses ha passat del 7% l'any 2002, al 44% el 2010. Aquest avanç ha estat possible per l'esforç legislatiu en el sentit de convertir la igualtat de drets en una igualtat efectiva i, en concret, per una normativa d'exigència de quotes que va ser promoguda pel Partit Conservador amb el vot favorable de l'esquerra parlamentària (unanimitat de l'arc polític). El seu impulsor, l'exministre d'Indústria Ansgar Gabrielsen, argumenta la seva aplicació en primer lloc per raons merament econòmiques i d'estratègica empresarial, però acaba la

seva exposició amb una lògica i contundent frase: "Si les empreses tenen contractes amb l'Administració i es beneficien de subvencions, hauran de respectar aquest equilibri".

L'exemple il·lustra allò que aquest article pretén abordar, tant des del punt de vista jurídic com des de l'ètic, ja que es tracta de demostrar, precisament, no sols la plena compatibilitat d'ambues facetes, sinó el seu potencial sinèrgic. D'aquesta manera, ens hauria de semblar incongruent transferir fons públics –ni que sigui com a resultat d'una contraprestació– a una empresa que contami, obviï la seguretat i salut en el treball, incompleixi l'obligació de tenir un 2% de la plantilla amb persones amb discapacitat, o no respecti els drets laborals bàsics.

Un exercici de sentit comú ens hauria de portar a la conclusió que seria més coherent utilitzar els fons públics contractant amb aquelles empreses que no sols evitin perjudicis, sinó que cooperin en la cohesió social i la sostenibilitat ambiental. Així ho indica l'"Informe de la Subcomissió del Congrés dels Diputats per potenciar i promoure la Responsabilitat Social de les Empreses", aprovat per unanimitat dels grups parlamentaris, la recomanació executiva número 24 del qual assenyala literalment:

"Incloure en els plecs públics de compres i contraprestacions aspectes que prevalguin la RSE (Responsabilitat Social de les Empreses). La compra i contractació públiques han de ser clares eines per a l'impuls de la RSE, enviant senyals al mercat que seran reconegudes les empreses que ofereixin a la societat un valor addicional en matèria ambiental i/o social".

No obstant, cenyint-nos a la pràctica habitual, quan un ajuntament diputació, mancomunitat, empresa pública o comunitat autònoma adjudica un contracte (de neteja, recollida de residus, una obra, etcètera), per norma general atén de forma preferent el preu i sol obviar criteris com la inserció laboral de persones amb discapacitat o el comerç just, evitant així l'oportunitat de generar un benefici afegit. Amb aquest sistema de curt abast, les polítiques de contractació pública, en el millor dels casos, produeixen un efecte neutre i, en el pitjor, ocasionen conseqüències negatives.

Cal advertir que la contractació pública té una suma quantitativa molt important, ja que el conjunt de les administracions públiques conformen el primer agent econòmic, el més important generador indirecte d'ocupació i el consumidor amb més alta influència sobre el mercat. La contractació d'obres, béns i serveis que fan (dades d'Eurostat) supera el 16% del Producte Interior Brut, la qual cosa suposa més de dos mil euros per habitant i any. Per tant i en primer lloc, cal exigir una utilització eficient dels pressuposts públics, ja que la Contractació Pública Sostenible no sols no incrementa el preu d'adjudicació, sinó que suposa un estalvi demostrable. La Compra Verda, Social o Ètica es converteixen en Contractació Pública Eficient perquè l'administració millora la nostra qualitat de vida i optimitza els recursos disponibles.

Tampoc no podem obviar que correspon als poders públics el deure constitucional de promoure les condicions favorables per al progrés social i econòmic. Així doncs, s'ha de convertir en un referent, mostrant de forma exemplar el camí a les empreses i a la ciutadania per adoptar conductes sostenibles i responsables. De cap manera seria coherent requerir a les empreses privades que fomentin polítiques d'igualtat o que compleixin la Llei d'Integració de Minusvàlids si aquest requisit no s'integra en la contractació pública.

Adverteixi's un matis: en referir que l'administració pública ha d'avançar en aquest sentit, no es tracta exclusivament que els càrrecs públics o els òrgans de

govern adoptin les mesures necessàries, sinó que cal apel·lar a la responsabilitat individual de cada tècnic, interventora o secretari, perquè tots han d'exercir, també, les seves funcions de manera responsable, de la mateixa manera que a ningú se li acudiria argumentar que només qui treballa en l'àrea de medi ambient ha de reciclar paper o ha d'apagar els llums de l'oficina quan marxi.

I si hem glossat la seva importància quantitativa, no desmereixen les seves virtuts qualitatives, ja que les clàusules socials permeten generar un cercle viciós d'impacte enorme: si les administracions públiques exigissin als seus licitadors el compliment de certs estàndards socials i ambientals, les empreses competirien entre elles per complir-los i fins i tot millorar-los per ser-ne les adjudicatàries. I, per afegit, s'estendria l'exemple a la ciutadania que disposaria de models d'empreses més responsables. L'efecte es multiplica gràcies al caràcter transversal de la contractació i les sinergies que estableix amb les diverses polítiques públiques, siguin d'igualtat, de cooperació al desenvolupament, d'inserció laboral, mediambientals o de qualitat en l'ocupació.

Considerant, doncs, els beneficis qualitatius i la seva importància pressupostària, és evident que la contractació pública ens proporciona una eina política d'enorme impacte en els àmbits social i ambiental. Per tant, es tracta de proposar que, a través de la incorporació de clàusules socials i ambientals en les licitacions, es prevalgui, s'exigeixi o es valori les empreses segons el seu percentatge de plantilla indefinida o de persones amb discapacitat, les seves polítiques d'igualtat o de salut laboral, la qualitat ambiental de la proposta, el compliment de convencions internacionals de la OIT, o s'estableixin preferències per a la contractació d'empreses d'inserció i centres especials d'ocupació.

Per acabar aquest pròleg, res millor que citar la publicació recent de la Direcció General d'Ocupació, Afers Socials i Igualtat d'Oportunitats de la Comissió Europea "Adquisicions socials. Una guia per considerar aspectes socials en les contractacions públiques". Es tracta d'un informe que, a manera de guia, ha estat elaborat a partir del SEC(2010) 1258 final, l'elaboració del qual ha necessitat més de dos anys i en el que s'ha ofert la possibilitat de participació a tots els estats membres i a diversos experts amb la finalitat de clarificar les possibilitats dels ens públics d'incorporar qüestions socials en els contractes. Així marca la següent definició:

Contractacions Públiques Socialment Responsables (CPSR):

Les CPSR es refereixen a les operacions de contractació que atenen un o més dels següents aspectes socials: oportunitats d'ocupació, treball digne, compliment dels drets socials i laborals, inclusió social (incloses les persones amb discapacitat), igualtat d'oportunitats, disseny d'accessibilitat per a tothom, consideració dels criteris de sostenibilitat, incloses les qüestions de comerç ètic i un compliment voluntari més ampli de la responsabilitat social de les empreses (RSE), al temps que es respecten els principis consagrats en el Tractat de la Unió Europea (TUE) i les Directrius de contractació. Les CPSR poden ser una eina molt eficaç per avançar en el desenvolupament sostenible i per assolir els objectius socials de la UE (i els estats membres).

La Guia argumenta que "les contractacions públiques socialment responsables (CPSR) tenen per objecte establir un exemple i influir en el mercat", i detalla els avantatges desplegant els següents epígrafs:

2. Els possibles avantatges de les CPSR.

2.1. *Ajudar en el compliment de lleis socials i laborals, inclosos els programes i els compromisos de polítiques nacionals i internacionals relacionats.*

2.2. *Estimular mercats amb consciència social.*

2.3. *Demostrear habilitats de govern sensibles als aspectes socials.*

2.4. *Fomentar la integració, per exemple, persones amb discapacitat, petites empreses, dones o minories.*

2.5. *Garantir despeses públiques més eficaces.*

LEGISLACIÓ

Feta aquesta introducció, aprofundim en l'àmbit jurídic, ja que comptam amb legislació relativament recent –comunitària i nacional- que, de forma definitiva, ha incorporat referències i articulats sobre la inclusió de criteris socials pel que fa a l'adjudicació i execució de contractes públics.

La primera i obligada al·lusió és a la Llei 30/2007, de 30 d'octubre, de Contractes del Sector Públic (CSP), que en la seva Exposició de Motius (Fonament IV.3) assenyala:

Incorporant en els seus propis termes i sense reserves les directrius de la Directiva 2004/18/CE, la Llei de Contractes del Sector Públic inclou substancials innovacions pel que fa a la preparació i a l'adjudicació dels negocis que s'hi sotmeten. Sintèticament exposades, les principals novetats afecten la previsió de mecanismes que permeten introduir en la contractació pública consideracions de tipus social o mediambiental, configurant-les com a condicions especials d'execució del contracte o com a criteris per valorar les ofertes, prefigurant una estructura que permeti acollir pautes d'adequació dels contractes a nous requeriments ètics i socials, com són els d'acomodació de les prestacions a les exigències d'un comerç just amb els països subdesenvolupats o en vies de desenvolupament com preveu la Resolució del Parlament Europeu en Comerç Just i Desenvolupament [2005/2245 (INI)] ...

Es tracta d'una veritable declaració d'intencions, ja que indica no sols que la incorporació de criteris socials suposa una de "les principals novetats" de la llei, la qual cosa els atorga una considerable importància, sinó que, a més, aporta dues pistes importants per establir la seva aplicació: condicions especials d'execució (és a dir, obligacions), i criteris per valorar les ofertes (criteris d'adjudicació de caràcter social).

En realitat, les novetats socials i ambientals de la LCSP vénen determinades per la transposició de la Directiva 2004/18/CE del Parlament Europeu i del Consell de 31 de març de 2004 sobre coordinació dels procediments d'adjudicació dels contractes públics d'obres de subministrament i de serveis, de la qual començam citant-ne dos apartats de la seva Exposició de Motius:

Considerant 1: "... la present Directiva es basa en la jurisprudència del Tribunal de Justícia, en particular, la relativa als criteris d'adjudicació que clarifica les possibilitats amb què compten les entitats adjudicatòries per atendre les necessitats dels ciutadans afectats, sense excloure'n l'àmbit medioambiental o social sempre que aquests criteris estiguin vinculats a

l'objecte del contracte, no atorguin a l'entitat adjudicadora una llibertat d'elecció limitada, estiguin expressament esmentats i s'atenguin als principis fonamentals enumerats en el considerant 2".

Considerant 46: "... per tal de garantir la igualtat de tractament, els criteris d'adjudicació han de permetre comparar les ofertes i avaluar-les de manera objectiva. Si es reuneixen aquestes condicions, determinats criteris d'adjudicació econòmics i qualitius, com els que es refereixen al compliment de les exigències mediambientals, podran permetre que el poder adjudicador satisfaci les necessitats del públic afectat, com es definiren en les especificacions del contracte. En aquestes mateixes condicions, el poder adjudicador podrà regir-se per criteris destinats a satisfer exigències socials que, en particular, responguin a necessitats -definides en les especificacions del contracte- pròpies de les categories de població especialment desfavorides a les que pertanyin els beneficiaris/usuaris de les obres, subministraments i serveis que són objecte del contracte".

És cert que fins a l'aprovació de la nova legislació comunitària i nacional de contractes públics, la normativa no deia res sobre criteris socials o ambientals, però ara totes les salvaguardes legals s'han superat ja que, tant la Directiva Comunitària com la LCSP, incorporen articulat divers que orienta vers una contractació pública amb finalitat i continguts socials. Aquest seria el resum:

- **Prohibicions per contractar.** L'article 49 de la LCSP recull la prohibició per contractar amb les administracions públiques aquelles empreses que haguessin estat sancionades per infracció greu i amb caràcter ferm per vulneració de diversa normativa ambiental (Decret d'Avaluació d'Impacte Ambiental; Llei de Costes; Llei de Conservació d'Espais Naturals i de la Flora i la Fauna; Llei d'Envasos i Residus d'Envasos; Llei d'Aigües, etc.). Igualment en matèria de drets dels treballadors, en matèria d'integració laboral i d'igualtat d'oportunitats i no discriminació de les persones amb discapacitat o per infracció molt greu en matèria social d'acord amb allò que disposa el Text Refós de la Llei sobre Infraccions i Sancions en l'Ordre Social, aprovat pel Reial Decret Legislatiu 5/2000, que ha estat expressament modificat per donar cabuda a la prohibició per contractar aquelles empreses que vulneren l'establert a la Llei Orgànica 3/2007 per a la igualtat efectiva entre dones i homes.
- **Especificacions Tècniques.** L'article 101 de la LCSP i l'article 23 de la Directiva 2004/18CE, assenyalen la possibilitat d'exigir determinades especificacions tècniques ambientals, per exemple, certificacions o etiquetes ecològiques, de la mateixa manera que es podrien requerir referides al comerç just, o a criteris d'accessibilitat i disseny universal per a totes les persones.
- **Contractes Reservats.** Disposició Addicional Setena de la LCSP i article 19 de la Directiva 2004/18/CE. Permet adjudicar contractes públics directament als Centres Especials d'Ocupació i Empreses d'Inserció Sociolaboral. Es tracta d'un apartat especialment interessant perquè estableix una excepció als principis d'igualtat, no discriminació i lliure concurrència dels licitadors.

- **Criteris d'Adjudicació.** Article 134 de la LCSP. Permet incloure característiques d'índole social o ambiental que seran baremades o puntuades per determinar l'empresa adjudicatària del contracte. Per exemple, el nombre de persones desfavorides que seran beneficiàries de la prestació contractual o la màxima eficiència energètica de la proposta presentada.
- **Criteri de Preferència.** Disposició Addicional Sisena. Estableix l'adjudicació preferent per a aquelles propostes presentades per empreses que tinguin en la seva plantilla persones amb discapacitat o bé en risc d'exclusió social, per a les entitats sense afany de lucre i per a les organitzacions de comerç just.
- **Condicions d'Execució.** L'article 102 de la LCSP i 26 de la Directiva Comunitària faculten per establir veritables obligacions en la fase d'execució dels contractes públics. Literalment, a la LCSP: "... podran referir-se, especialment, a consideracions de tipus mediambientals o a consideracions de tipus social, amb la finalitat de promoure l'ocupació de persones amb dificultats particulars d'inserció en el mercat laboral, eliminar les desigualtats entre l'home i la dona en aquest mercat. Combatre l'atur, afavorir la formació en el lloc de feina o altres finalitats que s'estableixin amb referència a l'estratègia coordinada per a l'ocupació, definida a l'article 125 del Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea, o garantir el respecte als drets laborals bàsics al llarg de la cadena de producció mitjançant l'exigència del compliment de les Convencions fonamentals de l'Organització Internacional del Treball".

Així, la legislació permet expressament assenyalar les condicions imperatives de caràcter social i ambiental per a l'execució del contracte. Per exemple, que l'empresa adjudicatària contracti un nombre de persones en situació o risc d'exclusió social, que es garanteixin els drets laborals bàsics, o bé que l'ocupació de productes i processos de producció garanteixin el respecte al medi ambient.

En resum, els darrers canvis normatius han incorporat criteris socials i ambientals en les compres i contractes públics, per la qual cosa cal concloure que aquesta aparent dicotomia entre polítiques socials i contractació pública s'ha de donar per tancada. Encara més, el legislador deixa clar que aquestes referències no constitueixen una simple declaració d'intencions o un mer *desideratum*, sinó un autèntic deure dels poders públics. Quant a això, recordem que la LCSP ho considera "una de les principals novetats de la llei" i alguna normativa autonòmica fins i tot va més enllà. Vegem-ne dos exemples:

- Llei 3/2011, de 24 de febrer, de mesures en matèria de Contractes del Sector Públic d'Aragó.

Article 3.- Principis rectors de la contractació.

1. *Les entitats sotmeses a aquesta Llei atorgaran als licitadors i candidats un tractament igualitari i no discriminatori i actuaran amb transparència, respectant la jurisprudència comunitària i l'emanada de la resta de tribunals, així com les resolucions del Tribunal Administratiu de Contractes Públics d'Aragó.*

2. *En tota contractació es buscarà la màxima eficiència en la utilització dels fons públics i en el procediment, atenent la consecució d'objectius socials i de protecció ambiental quan tinguin relació amb la prestació sol·licitada i comportin directament o indirecta avantatges per a l'entitat contractant.*

- Llei Foral 6/2006, de 9 de juny, de Contractes Públics de Navarra.

La present Llei Foral és també sensible a les preocupacions mediambientals i socials i, per això, preveu la incorporació de criteris de caràcter social i mediambiental en la contractació, sempre que la seva utilització no limiti o restringeixi indegudament la competència... Aquesta regulació permet que la contractació sigui un instrument per a l'execució de les polítiques de caràcter social o mediambiental que determinin els poders públics... Aquesta visió instrumental de la contractació pública al servei dels valors superiors que consagra l'ordenament s'ha traslladat al text evitant el tractament de la contractació pública amb una visió economicista de caràcter unilateral i simplista.

BONES PRÀCTIQUES

Del que diu al que fa no hi cap gran tret i, com que un article jurídic no s'assembla en res a un monòleg del Club de la Comèdia, tal volta sigui oportú cloure l'apartat teòric i mostrar algunes experiències exemplaritzants, exposant en quins àmbits de la política social es poden intervenir des de la contractació pública i com ho han escomès algunes Administracions Públiques.

- Discapacitat. A Espanya hi ha tres milions i mig de persones amb discapacitat. La seva taxa de desocupació triplica la mitjana ordinària amb un valor d'activitat inferior al 35% a causa de les escasses oportunitats laborals.

Els ministeris d'Educació i Defensa, com la Comunitat Autònoma de València (Decret 279/2004, de 17 de desembre), requereixen a totes les empreses contractistes el compliment de la Llei 19/1982, de 7 d'abril, d'Integració Social dels Minusvàlids (LISMI), això és, que el 2% de la seva plantilla estigui formada per persones amb discapacitat.

- Comerç just. El descens dels preus en el mercat mundial del cafè provoca que 25 milions de famílies productores afrontin les conseqüències d'una greu crisi derivada de les míseres remuneracions que reben pel seu treball, que els aboca, pràcticament, a la pobresa.

Més de quaranta poblacions espanyoles s'han adherit als compromisos de la campanya "Ciutats pel Comerç Just", un dels requisits del qual és incorporar l'exigència d'aquests productes en les seves licitacions (màquines de cafè o de *vending*, càtering, productes tèxtils, pilotes, obsequis i lots de Nadal, etc.).

- Sinistralitat laboral. Espanya encapçala la xifra d'accidents laborals de la Unió Europea, que suposen el 20% del total de la UE-15.

L'Ajuntament de Sevilla aprovà el 2004 uns plecs de condicions generals contra la sinistralitat laboral que s'apliquen a totes les adjudicacions i contractes municipals d'obra i a través dels quals es valoren qüestions com el nombre d'accidents i infraccions en la matèria, el pla de prevenció de riscos o la representació especialitzada en seguretat i salut laboral, comprovant a més que els treballadors reben la informació pertinent i els equips necessaris.

- Exclusió social. Nou milions de persones viuen a Espanya per sota del llindar de la pobresa. La desocupació o l'ocupació precària constitueixen les causes principals d'exclusió social i, contràriament, l'ocupació esdevé una de les millors eines a favor de la inclusió social.

En la sessió del Consell Plenari de 19 de desembre de 2008, l'Ajuntament de Barcelona aprovà la mesura de govern "Contractació responsable: nou impuls de la contractació social i ambiental", amb l'objectiu d'enfortir la responsabilitat social i ambiental, i especialment orientar la contractació municipal com a palanca de creació d'ocupació i com a instrument de lluita contra l'atur en els col·lectius socialment més vulnerables.

Una de les mesures suposa l'aplicació de la DA 7^a de la LCSP (els contractes reservats), de manera que un percentatge dels seus contractes públics es reserven per ser adjudicats exclusivament a Centres Especials d'Ocupació (70% de persones amb discapacitat) i Empreses d'Inserció (50% de persones en situació d'exclusió social). El balanç acumulat durant els dos primers anys de desplegament de la reserva social ens dona un volum global de contractació amb empreses d'inserció social i centres especials d'ocupació de 10.946.182 €. El càlcul d'ocupació d'inserció generat a través de la reserva social per a persones discapacitades i excloses socials, s'estima al voltant dels 630 llocs de treball directes (280 el 2009 i 350 el 2010).

- Medi ambient. Espanya ha incomplert els objectius fixats en el Protocol de Kyoto per reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle. Els 15 països que formaven la UE el 2004 havien de reduir les emissions un 8% del 2008 al 2012 quant als nivells de 1990. No obstant, les emissions a Espanya el 2010 superaren en un 51% les registrades el 1990.

L'Ajuntament de Pamplona ha seleccionat determinats contractes per incorporar criteris ambientals: material d'oficina, manteniment de zones verdes, neteja d'edificis, impressió de propaganda i programes de festes, adquisició d'equipament informàtic i compra d'impressores.

El Consell de Ministres, en la seva reunió d'11 de gener de 2008, aprovà el Pla de Contractació Pública Verda de l'Administració General de l'Estat i els seus organismes públics i les entitats gestores de la Seguretat Social. Acord que va ser publicat a través de l'Ordre de Presidència 116/2008, de 21 de gener.

El Pla de Contractació Pública Verda conté ambiciosos objectius per a vuit grups de productes diferents amb les seves corresponents mesures a dur a terme. A més de plantejar objectius i mesures pròpies, el Pla pretén ser complementari i servir de suport a la implantació d'altres polítiques estatals de defensa del medi ambient. Així, s'incorporen mesures proposades en el Pla d'Estalvi i Eficiència Energètica per als edificis de l'Administració General de l'Estat, l'Estratègia Espanyola de Canvi Climàtic i

Energia Neta (Horitzó 2007-2012-2020), el Pla d'Energies Renovables 2005-2010 i el Programa d'Actuació 2007-2012 del Parc Mòbil de l'Estat.

- Precarietat laboral. Mentre que a Espanya més del 30% dels contractes són temporals, la mitjana europea puja fins a l'11%.

La Comunitat de Madrid, a través del Decret 213/1998, establí en tots els contractes públics la valoració del percentatge en plantilla de l'empresa licitadora. L'any 2006 aquesta mesura va ser derogada.

- Igualtat entre dones i homes. La taxa d'activitat femenina a Espanya se situa gairebé un vint per cent inferior a la masculina. De mitjana, les dones a Espanya guanyen en 28% menys que els homes, tenen contractes laborals més precaris i una doble jornada laboral degut a la manca de polítiques de conciliació.

La Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, diu en el seu article 33: "*Les Administracions Públiques, en l'àmbit de les seves respectives competències, a través dels seus òrgans de contractació i, quant a l'execució dels contractes que celebrin, podran establir condicions especials amb la finalitat de promoure la igualtat entre dones i homes en el mercat de treball*".

I per al seu efectiu desplegament, el Consell de Ministres adoptà el 19 d'octubre de 2007 l'Acord pel qual es fixen directrius per a la inclusió en els contractes públics de condicions dirigides a promoure la igualtat efectiva entre dones i homes, entre el contingut del qual es destaca la inclusió de condicions especials d'execució en els contractes públics dirigides a promoure la igualtat.

CONCLUSIONS

Les clàusules socials respecten la legalitat i conjuguen la salvaguarda de principis com la lliure concurrència amb el benefici social i ambiental. La Contractació Pública Socialment Responsable és susceptible de proporcionar molts i duradors beneficis. Considerant aquesta lògica, les experiències ja aplicades i els avantatges inherents, cal animar les entitats públiques en el sentit de desplegar aquestes pràctiques de forma progressiva.

Nombroses Administracions Públiques han aprovat instruccions o circulars que incorporen de forma preceptiva les clàusules socials en els seus contractes públics. A més dels resultats quantificables, aquesta opció facilita molt la seva aplicació als òrgans de contractació per la qual cosa hem d'apuntar que es tracta de la millor pràctica possible en la matèria. A tall d'exemple, destacam l'Institut d'Afers Socials de la Ciutat Autònoma de Ceuta, la Diputació de Guipúscoa o els ajuntaments d'Avilès, Castelló, Irun, Vitòria i Bilbao.

Hem de concloure que hi ha camins més que còmodes pels quals transitar en matèria de contractació pública socialment responsable; la qüestió és posar-se en marxa. I, per cent, Noruega ocupa el primer lloc en l'Índex de Desenvolupament Humà de Nacions Unides, mentre que Espanya se situa en el vintè. Quelcom hi tindrà a veure la seva activa implementació de polítiques socials inclusivament en els seus contractes públics.

L'IMAS i la contractació pública socialment responsable

**Teresa Suárez Genovard,
Gerent de l'IMAS**

En el moment de la història que vivim, en què ha quedat palès el fracàs de l'irresponsable model econòmic dominant, les administracions públiques han de ser valentes, assumir el seu paper d'agent provocador de canvis i iniciar maneres de fer que posin en valor aspectes que són del tot necessaris per a la supervivència: sostenibilitat, coresponsabilitat, solidaritat, austeritat.

La crisi actual del sistema econòmic i financer coincideix amb una devaluació de la credibilitat dels càrrecs públics, sospitosos, si més no, d'aprofitar-se dels béns comuns per a interessos personals i de contribuir (per acció o per omissió) a la situació en la qual ens trobam. L'opinió pública desconfia de l'acció política, no creu que tingui cap interès en el bé comú, sinó que la seva principal motivació és la de resoldre la seva situació particular i la de les persones del seu entorn. I val a dir que en el cas de la nostra comunitat, la ciutadania té raons de sobra per haver arribat a aquesta conclusió.

És en aquest escenari on no podem perdre més temps i hem de començar a recuperar l'espai perdut de la raó de ser dels serveis públics.

Aquest moment convuls exigeix passar dels discursos ben intencionats a intervencions directes en el si de les pròpies maneres de fer del sector públic. Això vol dir que no podem seguir fent el mateix que s'ha fet sempre sinó que hem de posar tots els recursos disponibles al servei d'aquest canvi imprescindible de

paràmetres. I és evident que la incorporació de clàusules socials en els contractes públics és una eina senzilla i potent.

La contractació pública socialment responsable permet promoure oportunitats d'ocupació, de treball de qualitat, d'inclusió social, d'accessibilitat, d'igualtat d'oportunitats i de comerç just mitjançant eines de cost zero.

El marc

La base legal per a les contractacions públiques en la Unió Europea són les directives 2004/17/CE i 2004/18/CE, que ja ens ofereixen un àmbit per considerar aspectes socials. Pel que fa a l'Estat espanyol, la Llei 30/2007, de 30 d'octubre, de contractes del sector públic, recull en el seu articulat diferents previsions d'índole social.

La discussió sobre la base legal de les clàusules socials queda totalment superada i no solament això, sinó que la Unió Europea ho estableix com una de les prioritats que han d'orientar les polítiques socials dels estats membres. A la comunicació de la Comissió al Parlament europeu, al Consell, al Comitè econòmic i social europeu i al comitè de les regions anomenada Agenda social renovada: oportunitats, accés i solidaritat a l'Europa del segle XXI (juliol de 2008), apareix en el punt 5è dels instruments, el següent:

"5.6. Garantir que totes les polítiques de la UE promoguin les oportunitats, l'accés i la solidaritat.

(...)

La UE ja exerceix una influència social positiva en elaborar legislació i en adoptar mesures sobre el mercat interior. Per exemple, les normes de la UE sobre contractació pública donen a les autoritats nombroses oportunitats de tenir en compte consideracions socials a l'hora de seleccionar la millor oferta"

I, per tal de contribuir a assolir els objectius de la UE en matèria d'ocupació i d'afers socials establerts en aquesta Agenda Social, la Direcció General d'Ocupació, Afers Socials i Igualtat d'Oportunitats de la Comissió Europea publica la guia: "Adquisicions socials. Una guia per a considerar aspectes socials en les contractacions públiques".

La crisi mundial ho requereix, la ciutadania ens ho demana i les prioritats de les polítiques europees ho recolzen... és en aquest marc que l'IMAS, compromès amb les polítiques socials, aposta des de l'inici de la legislatura per la incorporació de les clàusules socials en la seva contractació pública.

Les primeres passes

A finals de 2007, el nou equip directiu elaborà el document Estratègia de l'IMAS 2008-2011. En el document, en la línia 3 de *Millora de la gestió*, dintre de la iniciativa 3.9: *Millorar el sistema de contractació i pagament* s'incloué la següent acció prioritària:

"Definir clàusules socials i mediambientals en els plecs de contractació".

I com a resultats esperats a finals de la legislatura, ens proposàrem:

“Que totes les noves contractacions hagin inclòs les noves clàusules socials i mediambientals.”

Teníem la voluntat política de posar en marxa aquesta iniciativa a l'IMAS i teníem la bona disposició dels funcionaris encarregats de l'assessorament jurídic de la institució per fer-ho, però ens mancava un element imprescindible: el coneixement tècnic per dur-ho a la pràctica amb seguretat jurídica.

Per aquest motiu es contactà amb Santiago Lesmes, jurídic expert i reconegut a nivell nacional en aquesta matèria. En gran mesura, l'èxit que hem tingut en la implantació d'aquesta nova forma de fer es basa en l'assessorament jurídic especialitzat amb què hem comptat. La bona fonamentació tècnica de qualsevol de les mesures que es vulguin posar en marxa evita problemes futurs.

Un segon aspecte crític que havíem de tenir en compte per garantir l'èxit del canvi que volíem introduir era la planificació. Els objectius que ens havíem marcat eren força ambiciosos i calia dedicar esforços a formular l'adequada estratègia d'implantació de les clàusules. Volíem dotar la institució d'una instrucció **d'obligat compliment** que fes que **tots** els contractes que es tramitessin incorporessin, **almanco, una clàusula social**.

L'equip polític i tècnic de l'IMAS que lideràvem el projecte, vàrem definir un cronograma d'actuacions que s'inicià el setembre de 2009 amb l'elaboració del primer esborrany de la instrucció. Una instrucció extensa, ja que és gairebé una guia pràctica d'implantació en què es recullen les diferents possibilitats d'introduir criteris socials que permet la normativa de contractes públics: contractes reservats, criteris de valoració, solvència tècnica i condicions d'execució. I ho fa, a més, incorporant diferents temàtiques socials: inserció sociolaboral, discapacitat, seguretat i salut laboral, igualtat d'oportunitats entre dones i homes, qualitat en l'ocupació, comerç just i qualitat social de la proposta.

La participació

Un cop tinguérem elaborada aquesta primera proposta d'instrucció, vàrem passar a la segona fase del procés: la participació de professionals de l'IMAS i d'altres departaments del Consell de Mallorca, de representants sindicals i d'entitats i federacions del tercer sector. No teníem dubtes que, si el que preteníem era introduir una nova forma de fer feina, necessitàvem implicar els professionals en aquest procés.

Així, durant el mes de novembre de 2009 es varen realitzar sessions formatives amb tots ells en les que, a més d'introduir-los en els conceptes i possibilitats de la contractació pública responsable, se'ls presentava l'esborrany d'instrucció per tal que durant les setmanes posteriors aportessin els suggeriments que trobessin oportuns.

Tots els suggeriments recollits (un total de 30: 11 de professionals de l'IMAS, 18 d'entitats del tercer sector i un dels delegats sindicals de l'IMAS) varen ser publicats a la nostra pàgina web, tant els acceptats com els que no, amb explicacions dels motius pels quals s'excloïen. La idea era donar visibilitat a aquest procés, començar a publicar als nostres mitjans informació relacionada amb les clàusules socials i generar així debat i coneixement.

Passar a l'acció

Finalment, el mes de maig de 2010, el president de l'IMAS aprovà la *Instrucció per a la incorporació de criteris socials en els contractes públics de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials*.

A partir d'aquella data, tots els contractes han d'incorporar de forma obligatòria almanco una clàusula social o mediambiental.

Val a dir que en els inicis de la posada en pràctica de la instrucció hi havia alguns aspectes que ens preocupaven especialment. Una de les qüestions més delicades era la resposta dels licitadors a aquesta nova forma de fer feina i en el pitjor escenari hi cabia la possibilitat que els concursos quedessin deserts per aquesta nova forma de fer. Per responsabilitat i cautela, els primers plecs que aprovàrem només incloïen millores, és a dir aspectes que els licitadors podien incloure o no a les seves propostes i que no eren requisit per concursar.

Els primers plecs que varen incorporar una clàusula social foren els de la reparació de les cobertes dels pavellons de la Llar d'Ancians i el criteri social de millora fou: fins a 15 punts per a la contractació de dues persones perceptores de la Renda Mínima d'Inserció. Del total de 8 licitadors que es presentaren al concurs, tots varen incorporar aquesta clàusula social.

La resposta positiva dels licitadors ens va fer incorporar ràpidament clàusules com a condició d'execució. Això significa que l'empresa a la que se li adjudiqui el contracte haurà de complir amb la condició que estableixen els plecs i que, en cas de no fer-ho, seria motiu de penalitzacions. Els primers plecs que férem amb aquesta nova forma varen ser els de la reforma de Ca l'Ardiaca i, en aquest cas, es varen presentar al concurs un total de 9 licitadors.

Els resultats

A dia d'avui, l'IMAS incorpora clàusules socials i/o mediambientals a tots els contractes. Des de l'inici d'aquesta experiència hem licitat un total de 15 contractes públics amb clàusules socials i el 96% dels licitadors que s'han presentat han incorporat les clàusules proposades.

A continuació presentam un quadre resum del que han estat aquests contractes, els tipus de clàusules que hem incorporat fins ara i els imports de licitació:

Objecte del contracte	Criteri de millora	Criteri d'execució	Import en €
Reparació de les cobertes dels pavellons de la Llar d'Ancians	Fins a 15 punts per a la contractació de dues persones perceptores de la Renda Mínima d'Inserció		206.244
Reforma interior de la sala d'actes de la Llar d'Ancians	Fins a 15 punts per a la contractació d'una persona perceptora de la RMI		92.720
Reforma de ca l'Ardiaca amb contractació de dues persones perceptores de RMI		Contractació de dues persones perceptores de la RMI	452.997
Projecte d'adequació de la llei de protecció de dades	Fins a 4 punts pel nombre de contractes indefinits en la plantilla que executa el contracte		59.850
Servei d'estades diürnes a les persones majors del centre de dia Llar Reina Sofia	Fins a 5 punts pel compromís d'aportació de voluntaris que donin suport al projecte tècnic en tasques que no impliquin la substitució de personal laboral		278.373
Execució de les instal·lacions contra incendis corresponents al projecte d'activitats de la Llar d'Ancians	Fins a 15 punts per a la contractació de tres persones perceptores de la RMI		231.901
Servei de seguretat i vigilància amb inclusió de clàusules socials	Fins a 10 punts per la reserva de places en la formació d'accés als exàmens per adquirir l'habilitació de vigilant de seguretat	Reserva de llocs de feina per a persones en situació o risc d'exclusió social	809.092
Servei de menjador als centres de la xarxa d'inserció social de l'IMAS amb criteris socials	Fins a 20 punts per a la contractació de persones perceptores de la RMI addicionals	1.- Contractació de dues persones perceptores de la RMI. 2.- Aportació d'utensilis d'un sol ús i reciclables.	1.080.546
Reforma interior i millora dels serveis del centre d'acollida temporal Puig dels Bous amb contractació de persones de la RMI	Fins a 15 punts per a la contractació de 3 persones perceptores de la RMI addicionals	Contractació de tres persones perceptores de la RMI	700.787
Servei de neteja dels centres de l'IMAS		Reserva de tres llocs de feina per a persones en situació o risc d'exclusió social	357.274
Desenvolupament de programes de procés d'acompanyament a l'ocupació per a persones amb discapacitat	Fins a 5 punts per contractes en vigor de durada superior als dos anys. Fins a 5 punts per participació en xarxes de treball o agrupacions d'entitats socials.		248.000
Servei de transport dels usuaris del centre de dia Llar Reina Sofia	Fins a 5 punts per al compromís de contractació indefinida en cas de noves incorporacions		177.645
Subministrament de llenceria Residència Bonanova	2,5 punts si acrediten que les matèries primeres provenen del comerç just. 2,5 punts si es comprometen a subcontratar algun producte a una empresa d'inserció o entitat sense afany de lucre		55.475
Subministrament de persianes a la Llar d'Ancians	2 punts per certificats de qualitat. 2 punts per certificats de gestió mediambiental		183.659
Subministrament d'equips informàtics	8 punts pel procediment de retirada definitiva (projecte de reutilització, correcte tractament dels residus). 2 punts per impartir formació en riscos laborals o salut laboral.		80.240

Com es pot veure en aquest resum hem aconseguit, entre altres coses, que 19 persones perceptores de la Renda Mínima d'Inserció s'hagin incorporat al món laboral. Aquest fet suposa un doble èxit: l'èxit de la seva recuperació personal i l'èxit de l'estalvi econòmic de la seva prestació que es podrà destinar a cobrir les necessitats d'altres persones en risc d'exclusió.

Només cal posar-hi ganes i ser capaços de seguir innovant per tal de fer unes administracions públiques compromeses en aconseguir una societat més justa, que recompensi a aquelles entitats i empreses que, a més de dur a terme la seva tasca, es fan coresponsables d'un futur sostenible.

Crec que ha quedat palesa la varietat d'àmbits en què podem incidir i millorar amb la incorporació d'aquestes clàusules.

Només em queda donar les gràcies a tots els professionals i les professionals de l'IMAS que han recolzat aquesta proposta i que, a més, se l'han feta seva. La seva feina i implicació en aquest projecte han fet que la incorporació de les clàusules socials a la nostra institució ja hagi estat reconeguda com a bona pràctica per entitats d'àmbit nacional:

- *Guia sobre la implantación de las cláusulas sociales*, elaborada per la Federación Castellano-ileonesa de Empresas de Inserción (www.feclei.org) i presentada al *I Foro Europeo de Empresas de Inserción*, Salamanca, octubre de 2010.
- *10º Encuentro de economía alternativa y solidaria*, organitzat per IDEAS. Còrdova, abril de 2011.

Aspectes legals de la contractació pública amb clàusules socials

Immaculada Borràs Salas,
Cap del Servei Jurídic Administratiu
de l'IMAS

I. INTRODUCCIÓ

Contractar amb clàusules socials és un repte per a les Administracions, que solen excusar-se en la manca de concreció de la normativa per no fer-ho. Certament, la transposició que ha fet la Llei 30/2007, de contractes del sector públic (LCSP), de la Directiva 2004/18/CE respecte d'aquesta qüestió no en facilita l'aplicació. Els tècnics que, interessats per les possibilitats que ofereixen, s'hi apropen troben dificultats per introduir d'una manera pràctica les clàusules en els contractes que tramiten.

Per altra banda, cal desmuntar el tòpic que les clàusules socials només es poden aplicar a contractes de serveis o de gestió de serveis públics amb un marcat contingut social. L'experiència ens demostra que tots els contractes típics poden dur almanco una clàusula social.

Per aconseguir implantar la contractació socialment responsable en una Administració cal unir les forces de tres col·lectius: la direcció política, el personal tècnic que elabora els plecs i les persones encarregades de donar assessorament jurídic. Si algun d'aquests pilars falla, les garanties d'èxit decreixen. Sembla generalitzada l'opinió que el pilar més dèbil i més propens a fallar és el jurídic. Per

això, és necessari facilitar als serveis jurídics eines que els ajudin a comprendre millor la base legal i el sistema dissenyat per la LCSP i que, per tant, els donin confiança per aplicar les clàusules socials. Algunes de les reticències que plantegen els serveis jurídics són comprensibles, ja que els principis que regeixen la contractació pública, especialment el principi de lliure concurrència, estan tan arrelats que costa introduir novetats que, en aparença, puguin vulnerar-los. Un servei jurídic o un servei de contractació eficients no tramitaran un expedient de contractació si tenen la més mínima sospita que pugui ser impugnat. Tampoc el tramitaran si, per inseguretats a l'hora d'aplicar els mecanismes adequats per incorporar clàusules socials, prevegin que la licitació pugui quedar deserta. No hi ha res més ineficient des del punt de vista administratiu que una licitació que queda deserta o uns plecs impugnats.

II. MARC LEGAL

La Directiva 2004/18/CE, de 31 de març, sobre coordinació dels procediments d'adjudicació dels contractes públics, va assumir i regular la introducció de criteris socials clars i inequívocs en la contractació pública. En el Preàmbul ja fa tota una declaració d'intencions, i destaca aquesta qüestió com una de les novetats més interessants. Justifica aquesta inclusió en la jurisprudència del Tribunal de Justícia, en particular la relativa als criteris d'adjudicació, que aclareix les possibilitats amb què compten els poders adjudicadors per atendre les necessitats dels ciutadans sense excloure els àmbits mediambientals o socials. La Directiva enquadra de forma clara i precisa com es poden incloure aquests criteris:

- han d'estar vinculats a l'objecte del contracte
- no han d'atorgar al poder adjudicador una llibertat d'elecció il·limitada
- s'han de recollir expressament
- s'han d'atendre als principis fonamentals de lliure circulació de mercaderies, de llibertat d'establiment i de lliure prestació de serveis i els principis d'igualtat de tracte, de no discriminació, de reconeixement mutu, de proporcionalitat i de transparència.

La Llei 30/2007, de 30 d'octubre, de contractes del sector públic (LCSP), va incorporar en els seus propis termes i sense reserves les directrius de la Directiva 2004/18/CE, de 31 de març de 2004, del Parlament Europeu i del Consell. Com recull la pròpia LCSP en el punt IV de l'Exposició de Motius, "les principals novetats afecten la previsió de mecanismes que permeten introduir en la contractació pública consideracions de tipus social i mediambiental, configurant-les com a condicions especials d'execució o com a criteris per valorar les ofertes, prefigurant una estructura que permeti acollir pautes d'adequació dels contractes a nous requeriments ètics i socials".

III. FORMES D'INCLOURE LES CLÀUSULES SOCIALS EN ELS CONTRACTES

La Directiva 2004/18/CE conté mesures que obligatòriament han d'assumir els estats membres, i d'altres que són recomanacions que els estats poden o no assumir. La LCSP segueix el mateix model ja que inclou algunes mesures que són preceptives i d'altres l'aplicació de les quals ha de decidir l'òrgan de contractació.

Els mecanismes que s'exposaran a continuació només es podran aplicar si el plec de prescripcions tècniques, que és el document de l'expedient de contractació en què es defineixen, entre d'altres qüestions, l'objecte i les característiques del contracte, les necessitats administratives a satisfer i el projecte tècnic, està redactat amb una perspectiva *social*. És en el moment de redactar aquests plecs que els tècnics responsables del contracte han de conjugar la necessitat administrativa amb una finalitat social i decidir quin clàusula social és més adient i en quin àmbit social concret volen incidir. Una vegada preses aquestes decisions, s'ha de passar a un treball conjunt amb els serveis jurídics de les administracions, que assessoraran sobre quin dels mecanismes que s'expliquen aquí és el més adequat.

Per fer-ho d'una manera lògica i sistemàtica, convé seguir l'ordre del procediment de licitació per analitzar quins mecanismes es poden utilitzar en cada fase, tot amb ple sotmetiment a la LCSP.

1. Definició de l'objecte del contracte

Com no podia ser d'altra manera, és la base de la qual s'ha de partir per poder incloure clàusules socials. La validesa legal de la resta de mecanismes està condicionada a la definició de l'objecte del contracte. És en aquest moment que l'Administració contractant ha d'aprofitar l'oportunitat de tenir en compte els aspectes socials quan descriu el producte o el servei que vol contractar i que aquesta compra de serveis, subministraments o obres es faci d'una manera socialment responsable, sempre dins els límits generals de l'interès públic, l'ordenament jurídic i els principis de bona administració. Ara bé, no basta que l'objecte del contracte inclogui referències socials, cal especificar en els plecs la definició, la concreció i el desenvolupament d'aquest objecte i establir criteris de validació i control de la consecució dels objectius. En definitiva, ha d'haver-hi coherència entre l'objecte, els plecs i el desenvolupament del contracte.

2. Solvència tècnica

Cal plantejar-se si és admissible jurídicament incorporar requisits de solvència de caràcter social i, per tant, si es pot limitar l'accés a la licitació exclusivament a les empreses o entitats que la demostrin.

Legalment es pot justificar l'exigència d'una determinada solvència tècnica quan per executar l'objecte del contracte siguin imprescindibles determinats coneixements tècnics o una experiència específica, directament relacionats amb l'objecte del contracte, mesurables mitjançant paràmetres objectius quantificables, que en permetin la comprovació. Per això és tan important definir correctament l'objecte.

En qualsevol cas, l'exigència ha de ser lògica i proporcionada respecte de les característiques del contracte. És evident que aquest mecanisme només es podrà utilitzar en contractes de prestació de serveis socials, mai en contractes d'obres o subministraments, ni en serveis amb un contingut mercantil prevalent.

Davant els dubtes que aquesta possibilitat desperta en un sector doctrinal i en alguns jurídics, no oblidem que la verificació de l'aptitud dels licitadors s'ha d'efectuar amb transparència. Des de l'anunci tots els licitadors han de conèixer tots els criteris no discriminatoris que pot utilitzar l'òrgan de contractació per seleccionar el guanyador, el nivell de capacitats específiques que exigeix i els

mitjans que els licitadors poden utilitzar per acreditar que compleixen aquests criteris. És evident que està justificat sol·licitar que els licitadors interessats en presentar-se, per exemple, a un contracte d'acompanyament en itineraris d'inserció sociolaboral de persones amb discapacitat puguin acreditar experiència prèvia en aquesta matèria concreta, si es compleixen les condicions esmentades en el paràgraf anterior.

3. Contractes reservats i reserva de mercat

La Directiva 2004/18/CE permet als estats membres reservar la participació en els procediments d'adjudicació de determinats contractes públics a tallers protegits o reservar-ne l'execució en el marc de programes d'ocupació protegida (art. 19) i ho justifica amb l'argument que l'ocupació és un element clau per garantir la igualtat d'oportunitats en benefici de tots i contribueix a la inserció en la societat. *En aquest context, els programes de tallers i ocupació protegida contribueixen eficaçment a la inserció o reinserció de persones amb discapacitat en el mercat laboral. No obstant això, en condicions normals de competència, aquests tallers poden tenir dificultats per obtenir contractes. Convé, per tant, disposar que els Estats membres puguin reservar a aquest tipus de tallers el dret a participar en els procediments d'adjudicació de contractes públics o reservar-ne l'execució en el marc de programes d'ocupació protegida.*

La transposició a la LCSP és la disposició addicional setena, que reserva la participació a centres especials d'ocupació i a programes d'ocupació protegida, quan almenys el 70% de les persones treballadores afectades siguin persones amb discapacitat, que, a causa de l'índole o la gravetat de les seves deficiències, no puguin exercir una activitat professional en condicions normals.

En aquest punt s'ha generat un debat doctrinal molt interessant sobre el motiu pel qual la disposició addicional setena només parla de centres especials d'ocupació i no d'empreses d'inserció o altres formes d'ocupació protegida, quan la Directiva utilitza un concepte molt més ampli (tallers protegits). La doctrina majoritària considera que el Parlament europeu utilitza una terminologia genèrica a consciència, ja que les formes que aquests tallers adopten a cada país són diferents. Precisament aquesta denominació genèrica ha conduït a alguns més valents a defensar que, en una aplicació analògica de la llei, aquesta reserva també es pot aplicar a empreses d'inserció. El sector doctrinal més garantista s'oposa a aquesta interpretació laxa i manté l'opinió que la literalitat de la LCSP permet sense problemes reservar la participació en aquests contractes només a centres especials d'ocupació, tot i que res no impedeix que es puguin adjudicar contractes menors a empreses d'inserció o a entitats sense ànim de lucre o convidar-les a participar en procediments negociats sense publicitat, sempre que es donin la resta de condicions que preveu la LCSP i el seu objecte social coincideixi, òbviament, amb l'objecte del contracte.

Algunes administracions han optat per una política més proactiva i han aprovat en els seus pressuposts generals o, fins i tot, en lleis autonòmiques de contractació pública una reserva de mercat, entesa com una reserva pressupostària d'un determinat percentatge de compra pública per a proveïdors socials, és a dir, empreses d'inserció, centres especials de treball, entitats no lucratives que tenen com a finalitat la inserció sociolaboral de persones en situació o risc d'exclusió i iniciatives de comerç just i consum responsable. D'aquesta manera, totes les estructures de l'Administració a les quals s'aplica la norma i el sector públic

corresponent han de reservar anualment a aquesta finalitat un import econòmic que es fixa pel departament o conselleria d'Hisenda. En el cas que no siguin centres especials d'ocupació, la reserva s'aplica només a contractes menors o negociats sense publicitat.

4. Criteris socials de valoració

Tot i que l'article 134 LCSP regula aquesta possibilitat, la manera en què està redactat en dificulta la transposició a la pràctica.

Tant el legislador com la jurisprudència comunitària han posat límits a la inclusió de criteris socials en la valoració de les ofertes. És per això que s'han d'exigir uns requisits perquè es puguin incorporar:

- no es poden incorporar amb caràcter general sinó que s'han d'adaptar a les característiques i singularitat de cada contracte
- han d'estar ineludiblement vinculats a l'objecte del contracte
- han de satisfer exigències socials de població especialment desfavorida que sigui beneficiària o usuària de les prestacions a contractar i que s'han de definir en les especificacions del contracte. El col·lectius a qui s'hauria d'adreçar són les persones desocupades, les dones, les persones amb discapacitat, les persones en situació o risc d'exclusió social i les persones en situació laboral precària.
- han d'estar relacionats amb l'execució del contracte, de manera que es valorin només els mitjans que el contractista destinarà al contracte i no el conjunt de la seva empresa o entitat
- han de ser objectius i quantificables
- s'han de ponderar i aquesta valoració ha de ser proporcional a la naturalesa i objecte de la prestació contractual i respondre a les necessitats del contracte i a l'interès públic.

La dificultat que presenta aquest mecanisme és l'obligatorietat que el criteri social vagi dirigit a satisfer exigències de persones beneficiàries o usuàries de les prestacions a contractar. No obstant això, en contractes específicament de prestacions socials no ha de ser un problema. Cal afegir, a més, que en qualsevol cas no hi ha cap impediment perquè s'incorporin com a millores i se'ls assigni una puntuació que no sigui especialment rellevant dins la puntuació total.

5. Condicions especials d'execució

Aquest és el punt en què la LCSP, a l'article 102, és més explícita i, per tant, presenta menys problemes d'aplicació. Aquesta possibilitat permet exigir condicions especials amb l'execució del contracte sempre que siguin compatibles amb el dret comunitari i s'indiquin en l'anunci de licitació o en el plec de condicions.

Aquestes condicions poden referir-se, entre d'altres, a consideracions de tipus social amb la finalitat de promoure l'ocupació de persones amb dificultats particulars d'inserció en el mercat laboral, d'eliminar les desigualtats entre l'home i la dona, de combatre l'atur, i d'altres de naturalesa similar.

Els plecs han d'indicar, igualment, que aquestes condicions d'execució tenen caràcter d'obligacions contractuals essencials i que incomplir-les donarà lloc a la rescissió del contracte o a la imposició de penalitats específiques.

No obstant això, els plecs han de preveure condicions d'execució adaptades a la realitat del mercat ja que, de no fer-ho, es corre el risc que es presentin poques ofertes o, fins i tot, que es declari deserts els procediments de licitació.

IV. CONCLUSIONS

La incorporació de clàusules socials en la contractació pública és ajustada a dret, sempre que es respectin els límits que estableix la LCSP i els principis bàsics d'igualtat, de no discriminació i de lliure concurrència que han de regir tota la contractació pública.

En definitiva, a aquelles persones que encara es demanen si és possible aplicar clàusules socials als contractes públics els hem de contestar amb un sí rotund. A les que es demanen com ho poden fer, els hem de dir que el millor és deixar-se guiar per altres que ho hagin fet abans que elles i a les que ja ho estan fent, animar-les a compartir les seves experiències. Per això, des de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials posam a l'abast de totes les persones interessades la nostra experiència a través del web www.imasmallorca.com, on hi penjam tots els plecs que incorporen clàusules socials.

Clàusules socials, una eina en favor de la inserció

Jordi López Bezunartea
REAS Balears

Avui en dia ningú no pot posar en dubte que l'exclusió social i la crisi ecològica són fenòmens estructurals associats al nostre model econòmic globalitzat. També creix el convenciment que ni l'estat ni el mercat, de forma aïllada, són capaços de fer front a aquestes problemàtiques. Tampoc el creixement econòmic en sí mateix és garantia de millora de la situació ambiental ni de les condicions de vida dels sectors socials més vulnerables.

És per això que cada vegada pren més força l'activitat econòmica del tercer sector social, com a intent de la societat civil de donar respostes a aquests reptes a través de la creació d'iniciatives econòmiques socials i solidàries que combinin ètica i negoci, rendibilitat i responsabilitat social. Aquesta activitat econòmica aprofita nous filons d'ocupació en sectors com la protecció del medi ambient, els serveis personals de proximitat i altres serveis a la comunitat.

L'activitat econòmica no lucrativa que desenvolupa el tercer sector social presenta dues finalitats fonamentals:

- Per una banda, crear estructures laborals protegides, de trànsit o finalistes, capaces d'afavorir la inserció de persones en situació de vulnerabilitat social o amb discapacitat.
- Per altra banda, diversificar les fonts de finançament i reduir la dependència de les subvencions de les administracions públiques a través de la posada en el mercat de productes i serveis que reforcin l'autonomia financera de les entitats no lucratives.

En un context de reducció de la despesa pública i de pèrdua de protagonisme de l'estat del benestar, la inserció per l'econòmic que practiquen moltes iniciatives econòmiques no lucratives del tercer sector social implica una utilització més eficient dels recursos públics en la creació d'ocupació i la lluita contra l'exclusió social que l'enfocament tradicional de beneficència o que les polítiques passives.

Així, estudis basats en l'anàlisi cost-benefici han posat de manifest saldos positius per a l'administració que poder anar dels 10.400 als 15.000 € anuals per persona contractada en una empresa d'inserció, tant en funció de les entrades en concepte de seguretat social, IRPF i IVA, com dels estalvis en rendes bàsiques o altres polítiques passives per a persones en situació d'exclusió social.

Però les iniciatives i empreses d'inserció social o de persones amb discapacitat presenten problemes de competitivitat enfront del mercat convencional en la comercialització dels seus productes o serveis, a causa del cost de les accions educatives i de seguiment social que realitzen. A més a més, moltes iniciatives d'inserció se centren en sectors econòmics amb elevada intensitat competitiva i d'escàs valor afegit.

La pròpia idiosincràsia de les iniciatives econòmiques d'inserció social fa que s'enfrontin a dificultats afegides que debiliten la seva posició en el mercat, derivades de l'escassa capitalització, d'una mà d'obra amb mancances en competències formatives i laborals, de la impossibilitat de traslladar als preus els costos fixos de personal i de la dualitat de l'objecte social.

Per tots aquests motius, la introducció de clàusules socials als plec de contractació és fonamental per compensar aquestes mancances competitives i afavorir l'activitat econòmica del tercer sector social en favor de les persones en situació de vulnerabilitat social o amb discapacitat.

La introducció de clàusules socials pot basar-se en diferents estratègies: creació de reserves de mercat i de registres públics de proveïdors socials; i introducció de clàusules socials, com a requisit de solvència tècnica en l'admissió de licitadors, en la valoració del projecte d'inserció quan estigui directament vinculat a l'objecte del contracte, o com a condició especial de qualitat social en l'execució.

Conscients de la importància de les clàusules socials per a l'enfortiment de l'activitat econòmica del tercer sector social, la Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària (REAS Balears), desenvolupa des de 2009 projectes de sensibilització i assessorament en matèria de compra pública ètica i clàusules socials adreçats a administracions públiques de les Illes Balears, amb el suport de l'Agència de Cooperació Internacional de la Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració.

Aquests projectes han suposat la posada en marxa del blog Compra Pública Ètica Illes Balears¹ com a espai a internet per donar visibilitat al creixent ventall d'experiències i bones pràctiques desenvolupades a les Illes Balears, amb l'objectiu d'afavorir l'efecte demostració. REAS Balears també promou la web www.mercatsocial.org, per difondre empreses i iniciatives d'economia social i del tercer sector social.

Amb aquestes iniciatives en favor de les clàusules socials, REAS Balears aspira a avançar en l'articulació d'un mercat social basat en criteris ètics, democràtics, ecològics i solidaris, com a eina en favor de la inserció per l'econòmic i de construcció de cohesió social.

Maig de 2011

¹ www.economiasolidaria.org/blogs/compra_publica_etica_illes_balears

L'estalvi ètic¹

Antoni Amengual,
coordinador de l'Estalvi Ètic
de Colonya. Caixa de Pollença

*"No hay satisfacción más grande
en este mundo que el trabajar
por el bien común
ni goce que sea más duradero".*
GUILLEM CIFRE DE COLONYA

Aquestes paraules del nostre fundador, a més d'expressar clarament el missatge que vull transmetre, volem que siguin la referència fonamental dels nostres actes i també ens sembla que ho han de ser de totes aquelles persones i entitats que des del seu quefer diari treballem per un món més just. Pensar en/amb els altres.

1. Encara que el discurs de l'Estalvi Ètic, pel fet d'estar fonamentat en valors intemporals, està per damunt de conjuntures temporals, som molt conscient que el procés de reestructuració del sistema financer va en la direcció contrària a les idees que hem volgut reflectir a l'article i que el fet de supeditar l'interès públic als interessos privats o als poderosos mercats tindrà conseqüències molt perjudicials per a la cohesió social.

Resumeixen, també, el que per a molts de nosaltres significa l'esperit de Don Guillem: pensar amb els altres. I quan diem pensar, volem dir pensar i actuar amb els altres i per als altres.

I parlant de finances pensar amb els altres significa ser conscients que incorporar l'ètica a les decisions diàries d'estalvi e inversió pot ser un bon instrument per treballar per a un món més sostenible.

Banca ètica, responsabilitat social i clàusules socials són tres conceptes que ens poden servir per afrontar amb més seguretat i èxit el futur.

I, per això, és adient fer referència a la història del nostre fundador i també a la nostra experiència de l'Estalvi Ètic en ser exemples del que per a nosaltres significa emprendre i ser socialment responsable.

1. La crisi

La crisi és una bona oportunitat perquè ens plantegem què podem fer perquè no es torni a repetir. La crisi ha posat el sistema financer en el centre d'atenció de l'opinió pública i tot el món ha pogut observar la necessitat de comptar amb unes entitats financeres que compleixin amb la seva funció social, que siguin capaces de canalitzar l'estalvi dels impositors cap a inversions i activitats que creïn riquesa per a tots. Aquesta és la funció essencial de les entitats financeres.

L'esclafit de la crisi de les *subprime* el 2007 va provocar en els mercats financers una tremenda crisi de confiança que es tradueix pràcticament en el tancament dels mercats als que acudien les entitats financeres espanyoles per finançar la bombolla immobiliària, la qual cosa va produir un dràstic enduriment de l'accés al finançament de mercat i a la liquiditat amb la consegüent restricció generalitzada en la concessió de crèdit.

No podem oblidar que a l'origen de la crisi hi trobem comportaments poc ètics basats en la cobdícia i en la falta de transparència. Pensem que és responsabilitat de tots fer tot el possible per evitar que la falta d'ètica torni a tenir unes conseqüències tan dramàtiques per a milions de persones. És més necessari que mai posar las finances al servei del bé comú, de l'interès general.

2. Els doblers. Una reflexió

Cal reflexionar sobre la gestió dels doblers i les conseqüències que se'n deriven.

Gestiona els seus estalvis d'acord amb els seus valors?

Sap que fa la seva entitat financera amb els seus doblers?

Vol saber on van els seus estalvis?

Sap si els doblers serveixen per fabricar armes o destruir el medi?

Totes les decisions financeres que prenem les persones i les institucions tenen molta importància. El món financer és el cor del sistema econòmic. Totes les nostres decisions d'estalvi o inversió tenen un fort impacte econòmic.

A l'hora de prendre aquestes decisions, tenim en compte els nostres valors o els nostres principis?

Moltes d'aquestes qüestions les decidim sense tenir en compte les nostres creences ètiques i morals que diem defensar. Fins i tot, de vegades, hi anem en contra.

Som coherents?

La coherència és la base de la banca ètica. No es pot ser pacifista i invertir en armament; ser ecologista i invertir en empreses que no són respectuoses amb el

medi; no es pot demanar justícia i invertir en empreses que priven els seus treballadors del seus drets.

Aquestes preguntes, afortunadament, cada vegada més gent i amb més freqüència se les fan.

Algunes de les respostes que podem donar es poden agrupar en allò que diem **consum responsable** o **un ús responsable dels doblers**: satisfer necessitats optant en el mercat per opcions que afavoreixen la conservació del [medi ambient](#) i la [cohesió social](#); per las que tinguin un impacte més positiu o menys repercussions negatives.

L'Estalvi Ètic és la proposta que Colonya aporta a la societat de les Illes per un ús socialment responsable dels doblers. És la resposta a les persones que es fan aquestes preguntes i consideren que els seus doblers poden tenir una utilitat social.

3. Antecedents

La nostra història comença a Pollença quan un dels nobles més rics del poble mor sense fills i anomena hereu a Guillem Coll (Pollença 1852), el fill del pagès que li cuidava les terres, el fill de l'amo de la possessió, amb dues condicions: una, que es canviàs el llinatge i prengués el seu (Cifre de Colonya) i l'altre, que havia d'estudiar.

La primera condició la compleix firmant Guillermo Cifre de Colonya, però hi afegeix "*antes Coll*" (el llinatge patern). Amb aquest fet es reafirma en la seva fidelitat als seus orígens familiars i ens ensenya la primera lliçó: qui perd els orígens perd la identitat. Colonya ha sabut mantenir la seva identitat perquè sempre hem tingut molt present quins foren els nostres orígens.

La segona condició la compleix estudiant Dret a Madrid. Allà entra en contacte amb el **krausisme**: una nova concepció filosoficoeconòmica que serveix per transformar una societat precapitalista gairebé feudal en una societat capitalista. Eren els hereus de la il·lustració, gent que tenia plantejaments burgesos de caire europeu contra el poder feudal de l'aristocràcia i altres interessos seculars.

El 1876 participa econòmicament en la fundació de la ILE (*Institución libre de Enseñanza de Madrid*). La institució cultural que més influència ha tingut en la història recent del nostre país. Els corrents modernitzadors que vénen d'Europa, entren a Espanya per la porta d'aquesta Institució.

Amb aquest bagatge torna a Pollença, una societat agrària en crisi profunda, amb grans desigualtats i amb el 80% d'analfabetisme. Davant aquesta situació se demana què hi pot fer. Fruit de la formació adquirida va identificar uns problemes i va proposar solucions. Va donar resposta a la realitat social, als problemes socials que afectaven la immensa majoria de la població.

Pretén, a través de l'educació i la cultura, combatre la ignorància i la incultura, que el poble arribi, tot servint-se de la raó, a denunciar la seva pròpia realitat. Entenia l'educació i la cultura com a instruments de canvi social.

El 1879 funda la Institución Libre de Enseñanza de Pollensa: "*... Siendo la tres de la tarde el Sr Cifre antes Coll, manifestó cual era el objeto de aquella reunión, poniendo de relieve la necesidad de crear una Institución de Enseñanza, en vista del abandono en que se hallaban sumidas las clases trabajadoras, entregadas a la explotación que seguramente sobre su ignorancia efectúan las personas que todas conocemos*".

La *Institución Libre de Enseñanza*, ILE, representa la escola més moderna i avançada d'aquell temps: una educació integral, basada en un ensenyament

intuïtiu, el valor de l'espontaneïtat, la coeducació, el paper formatiu del joc, el contacte amb la natura, el laïcisme, etc. Comença a fomentar l'estalvi escolar entre els seus alumnes. Don Guillermo Cifre de Colonya, *antes Coll*, pretén, a través de l'educació i la cultura, combatre la ignorància i la incultura.

1880. L'exemple i l'acció moral no basta i funda la Caixa: vol transformar les relacions productives i, per això, crea una caixa d'estalvis al servei dels agricultors i dels jornalers i de tot el poble, per tal que, a partir de l'autonomia econòmica aconseguida amb els crèdits, deixin de ser jornalers i es converteixin en propietaris de la terra. Per aconseguir-ho, cal combatre la usura i fomentar l'estalvi.

Una caixa d'estalvis per combatre la usura (pensi's, si las caixes d'estalvi varen nàixer per combatre la usura, el que passarà quan desapareguin; no es pot imaginar); fomentar l'estalvi (concebut com un instrument idoni de previsió i protecció) i facilitar l'accés al crèdit. La caixa d'estalvis com institució dissenyada per canalitzar els fons d'estalvi cap a inversions productives, al servei de les persones perquè puguin disposar dels instruments financers necessaris (estalvi i crèdit) per aconseguir l'autonomia financera i conquerir el futur.

A més de la Institució i de la Caixa, va crear una societat de socors mutu, un sindicat agrícola i una cooperativa.

La dedicació de la seva vida i de la seva hisenda a les classes que més ho necessiten suposa un compromís social tan extraordinari com la seva labor educativa. És la lluita contra la incultura, a favor de la igualtat social i de la justícia. És difícil trobar un exemple de compromís social i polític tan extraordinari.

En morir, l'any 1908, Clara Hammerl, l'esposa, continuà la feina i es va convertir en directora de la *Institución de Enseñanza de Pollensa* i la primera dona directora d'una Institució financera a Espanya: la *Caja de Ahorros de Pollensa*.

Serveixin aquestes dues iniciatives, la *Institución Libre de Enseñanza* i la *Caja de Ahorros de Pollensa*, per entendre quin fou l'origen de la nostra caixa, la seva vocació social i el seu compromís amb el desenvolupament del territori, i també per il·lustrar el que és la Responsabilitat Social en el sentit més noble de l'expressió: la voluntat de donar resposta als problemes de la realitat social.

Pensar en els altres. Aquestes paraules també poden ser el sentit de la seva vida. Pensar i treballar per als altres. I també la síntesi del que significa la Responsabilitat Social Empresarial (RSE).

4. Compromís ètic i responsabilitat social

Com s'ha vist, el compromís ètic i la responsabilitat social està en els orígens de Caixa Colonya. El compromís ètic i el vincle territorial han estat uns dels elements diferenciadors més importants que ens han caracteritzat i que ens han permès arribar fins aquí.

La vinculació territorial (solucions locals basades en coneixements i recursos locals a problemes locals: pensar global, actuar local) ens ha permès un coneixement més profund de la realitat social i econòmica, i de les necessitats reals de les famílies i petites i mitjanes empreses. Aquests vincles ens ha permès identificar, conèixer i establir un diàleg més fluid amb els grups d'interès i donar una millor resposta a les seves demandes. El **diàleg amb els grups d'interès** és l'eix central de la responsabilitat social.

Quan a finals dels 90 pren força la idea de les finances ètiques, Colonya va comprendre que, gràcies a la fidelitat al llarg de la seva història a les idees del seu

fundador, existia una gran coincidència entre el que havia fet tota la vida i la banca ètica.

Fou llavors quan vàrem començar una **reflexió** i vàrem decidir aprofundir en el nostre compromís social, per coherència amb els principis fundacionals de la nostra entitat; perquè pensem que l'empresa té una funció social que va més enllà de l'obtenció de beneficis i també, evidentment, perquè vàrem saber escoltar i vàrem entendre que existia una demanda de sectors amb preocupacions socials i mediambientals que volien fer un ús socialment responsable dels seus doblers; que volien que els seus estalvis s'invertissin en activitats coherents amb els seus valors i que, a més de la rendibilitat financera, els preocupava la rendibilitat social i ecològica.

Afortunadament, els criteris socials i mediambientals influeixen cada cop més en les decisions de les persones (comerç just, consum responsable, agricultura ecològica, finances ètiques, clàusules socials...).

A partir d'aquesta reflexió, en un acte de **responsabilitat social empresarial** i en un exercici de creativitat i innovació, d'enginyeria financera al servei del bé comú, decidim **emprendre l'Estalvi Ètic**, la primera experiència de banca ètica que una institució financera duia a terme a Espanya.

5. L'Estalvi Ètic: solidaritat, cohesió social i desenvolupament sostenible.

És un model que situa l'ètica i la solidaritat en el nucli central de les finances i de l'economia al servei de les persones.

Es tracta de fer compatible -si pot ser- la rendibilitat econòmica i financera amb la consecució d'objectius socials i ambientals. Finançar activitats amb un impacte social positiu. L'impacte social de les inversions es converteix en un fi en si mateix.

Incorporem una perspectiva ètica al conjunt del procés de finançament: adoptar criteris ètics significa incloure el **benefici social** ("el *bién común*" que diria Don Guillem), **l'interès compartit**, en la presa de decisions.

Posem a l'abast de la ciutadania, estalviadors i emprenedors, els instruments financers necessaris per ajudar a resoldre problemes socials i mediambientals, contribuint així a una societat més justa i sostenible, aquest és l'objectiu de l'Estalvi Ètic.

Possibilitem als impositors conèixer el destí dels seus estalvis, que necessàriament es faran servir per finançar iniciatives econòmiques que es dediquin a eradicar la pobresa, l'atur, l'exclusió social o també la defensa del medi ambient i la sostenibilitat dels recursos, iniciatives econòmiques sostenibles, social i mediambientalment.

Canalitzem l'estalvi d'aquelles persones que són conscients de l'ús que volen que es faci dels seus doblers, un ús socialment responsable cap a inversions que afavoreixin la cohesió social i el desenvolupament sostenible, generant plusvàlua social o ecològica.

Introduïm l'ètica i la solidaritat dins un producte financer.

L'ètica. L'Estalvi Ètic permet als impositors conèixer el destí dels seus estalvis i saber que només s'inverteixen en aquelles activitats que estan d'acord amb els principis de la Carta per un Món Solidari.

Des del seu inici, els principis de la Carta per un Món Solidari han constituït el punt de partida de les actuacions de l'Estalvi Ètic i es vol que també ho siguin per a les persones, institucions i empreses vinculades amb aquesta iniciativa.

- Igualtat: Satisfer de manera equilibrada els interessos respectius de tots els protagonistes (treballadors, empresaris, clients, proveïdors, comunitat local, nacional, internacional...) interessats per les activitats de l'empresa o de l'organització.
- Ocupació: L'objectiu és crear ocupacions estables i afavorir l'accés a persones desfavorides assegurant a cada membre del personal condicions de treball i una remuneració d'acord amb el conveni col·lectiu vigent a cada moment, estimulant el seu desenvolupament personal i la seva presa de responsabilitats.
- Medi ambient: Afavorir accions, productes i mètodes de producció no perjudicials per al medi ambient a curt i a llarg termini.
- Cooperació: Afavorir la cooperació en comptes de la competència dins i fora de l'organització.
- Sense caràcter lucratiu: Les iniciatives solidàries no tindran per fi únic l'obtenció de beneficis, sinó també la promoció humana i social, la qual cosa no obsta perquè sigui imprescindible equilibrar el compte d'ingressos i despeses i l'obtenció de beneficis.
- Compromís amb l'entorn: Les iniciatives solidàries estaran plenament incardinades en l'entorn social en què es desenvolupen, la qual cosa exigeix la cooperació amb altres organitzacions que afronten diversos problemes del territori i la implicació en xarxes, com a únic camí perquè experiències solidàries concretes puguin generar un model socioeconòmic alternatiu.

La solidaritat. Els clients donen els 50% dels interessos que van a un fons que el Comitè Ètic destina a subvencions de projectes que afavoreixen la cohesió social i el desenvolupament sostenible:

Lluita contra la pobresa i l'exclusió social. Estudi i defensa del medi ambient. Atenció i suport a les persones marginades. Difusió i sensibilització del comerç just. Rehabilitació i reinserció de persones drogodependents. Aconseguir una vida digna per a tots els discapacitats. Facilitar l'accés dels col·lectius més desfavorits a l'habitatge, a la feina o a l'educació. Promoure una economia al servei de les persones, etc.

Gràcies a l'Estalvi Ètic els clients han donat més de vuit-cents mil euros des de la seva creació. La importància d'aquesta xifra s'entén fent-ne una extrapolació: suposaria incrementar l'obra social de les caixes aproximadament un 25%.

L'existència d'un **Comitè Ètic** format per Càritas Diocesana de Mallorca, la Fundació Deixalles i la Fundació Guillem Cifre, garanteix l'eticitat de totes les operacions i és l'encarregat de decidir sobre la qualificació ètica de les subvencions i dels finançaments; de qualificar i determinar el caràcter ètic dels projectes per ser

finançats amb fons de l'Estalvi Ètic així com, també, decidir, amb els recursos procedents de les donacions del 50% dels interessos dels impositors, quines entitats han de ser subvencionades d'acord amb la seva contribució al benestar social.

La transparència és, evidentment, l'element central que permet conèixer la traçabilitat de tots els doblers i conèixer el seu destí, un element diferenciador propi de les finances ètiques i generador de confiança.

A tal efecte, el Comitè elabora la Memòria anual de l'Estalvi Ètic per donar compte del destí de les inversions i de les subvencions.

El diàleg amb els grups d'interès és l'altre element primordial de la Responsabilitat Social: per facilitar la **participació** de totes les persones i institucions interessades en aquesta iniciativa de banca ètica vàrem crear la **Comissió d'Entitats Col·laboradores de l'Estalvi Ètic de Colònia**, un espai de diàleg amb la societat civil fonamentalment per escoltar.

El 2003, Colònia és la primera entitat financera espanyola admesa per la **Febea** (Federació de bancs ètics i alternatius d'Europa), un espai d'intercanvi d'idees i experiències que possibilita crear instruments financers que permetin desenvolupar l'economia social i solidària, i fer *lobbying* a Europa.

El 2004, Colònia participà en la fundació de l'**ETICENTRE** per fomentar la RSE en el món de la petita i mitjana empresa.

L'Estalvi Ètic representa un model financer basat en l'ètica i la transparència que permet establir relacions entre las persones estalviadores i les emprenedores amb el fi de finançar projectes que tinguin objectius de benestar social, projectes que tinguin plusvàlua social o mediambiental, que siguin sostenibles.

No és sols un producte financer, és una forma de ser, una forma de fer, d'abordar les necessitats de la societat, de donar resposta al seus problemes socials i mediambientals; una forma d'entendre les finances que posa l'economia al servei de les persones.

L'Estalvi Ètic és innovador perquè ofereix a tots els ciutadans la possibilitat de ser socialment responsables amb l'ús dels diners. Contribuïm a reforçar el sentit de la responsabilitat cívica de la ciutadania.

6. Responsabilitat Social

Ser una empresa RSE aporta reputació, confiança, legitimitat, beneficis; representa una aposta per la qualitat, facilita la innovació i aporta noves perspectives de negoci. Sempre tenint en compte que una vegada que s'assumeixen voluntàriament els compromisos ètics, automàticament se converteixen en obligacions.

Ser una empresa socialment responsable vol dir: compromesa amb el seu entorn, preocupada per com guanya els doblers, amb una gestió transparent, que voluntàriament integra les preocupacions mediambientals i socials en las relacions amb els seus grups de interès, i que té en compte els impactes que les seves activitats generen en els grups d'interès, (clients, empleats, proveïdors, accionistes, comunitats locals, medi ambient i sobre la societat en general). La RSE es manifesta fonamentalment en els impactes que genera l'activitat empresarial en l'àmbit social, mediambiental i econòmic.

Incorporar preocupacions socials i mediambientals a la gestió i satisfer les expectatives i necessitats dels grups d'interès. Integrar la responsabilitat social com a inversió estratègica en el nucli dels instruments de gestió i a les seves activitats,

amb la finalitat de traduir aquestes idees, aquests valors, en mesures concretes que afectin tot l'àmbit de l'empresa i tots els seus interlocutors, i que afegesquin una dimensió social i mediambiental a la gestió, a més de ser un gran repte serà o hauria de ser el senyal d'identitat de l'empresa, i, també, del ciutadà del futur.

Lògicament, la RSE és pròpia de les empreses, però també és l'element que ens hauria de definir com a ciutadans: ser ciutadans hauria d'implicar ser ciutadans socialment responsables a tots els nivells, fins i tot en les nostres relacions amb els doblers. Ser Ciutadans socialment responsables vol dir assumir la nostra responsabilitat, vol ser conscients de quina resposta donem, no només amb el vot, sinó en tots els actes que ens defineixen com a éssers socials.

Quant a les administracions públiques, la responsabilitat social no tan sols és inherent a la seva raó de ser, sinó que és la seva obligació treballar per la cohesió social i el desenvolupament sostenible.

Ja sabem que els mercats els ho posen –i ens ho posen- molt difícil, però tenir un comportament socialment responsable amb l'ús dels seus doblers, simplement com a usuaris financers, podria ser una bona forma de predicar amb l'exemple i contribuir a formar i educar ciutadans socialment responsables, que hauria de ser una de les seves funcions primeres, i també a establir lligams més forts amb aquelles entitats financeres que, com la nostra, aporten a la societat una manera d'entendre les finances que prioritza la responsabilitat social com a eix vertebrador d'una societat que volem més cohesionada i sostenible.

Parlar de l'Estalvi Ètic, de RSE o de clàusules socials significa parlar del mateix: del benefici social com a element central, d'incloure criteris socials i mediambientals en els nostres comportaments, ja sigui com a entitats financeres, preocupades no tan sols per la rendibilitat financera, si no també per la rendibilitat social i mediambiental, ja sigui com a empresaris o com a ciutadans; o com Administracions públiques que, aplicant clàusules socials en la seva política de contractació, contribueixen a la cohesió social.

7. Conclusió

Utilitzar els instruments financers d'acord amb els nostres valors; decidir en què s'inverteixen els estalvis; donar-los una orientació socioambiental sense renunciar als beneficis; fer un ús socialment responsable dels doblers; ser ciutadà o empresa o Administració pública més socialment responsable és el que facilita l'Estalvi Ètic.

Els estalviadors, persones o entitats, exerceixen el seu dret a saber on s'inverteixen els seus estalvis i, per tant, les entitats financeres deixen de finançar activitats èticament reprovables i només inverteixen en projectes amb contingut social i mediambiental.

Sabem que podem fer un ús responsable, que podem orientar les inversions, que podem decidir el que volem fer amb els nostres doblers; i també sabem l'efecte transformador que té l'acte d'incorporar l'ètica a les decisions diàries d'estalvi i inversió. Sabent i escollint on van els nostres estalvis influïm sobre les activitats que es financen amb ells; decidim quina economia i quina societat volem per als nostres fills i filles; sabem que podem contribuir a un món millor per a tots amb decisions tan quotidianes i simples com obrir una llibreta d'Estalvi Ètic.

Què és S'Altra Senalla

Marta Pizarro,
gerent de l'entitat

S'Altra Senalla és una associació sense afany de lucre fundada l'any 1994 a Palma. Entitat pionera a les Illes Balears en la difusió del comerç just, aquest n'és el seu objectiu principal.

La dimensió mundial de les relacions comercials entre països, seguint paràmetres i criteris imposats pels més rics als més desfavorits socialment i econòmicament; la manca d'informació sobre aquestes qüestions entre la ciutadania i també el desconeixement que existia a les Illes del moviment del comerç just com a instrument alternatiu que afavoreix el desenvolupament dels pobles més desfavorits, va moure un grup de persones a treballar per fer realitat el comerç just a la nostra Comunitat i a obrir una botiga.

L'educació per al desenvolupament i la difusió del comerç just són els eixos centrals de l'associació. El Comerç Just pretén millorar les condicions de feina dels treballadors/es dels països més empobrits i del seu entorn, afavorint la producció i la comercialització en condicions dignes i justes; i, per tant, contribuir a disminuir les diferències entre el Nord i el Sud. En el Nord, el comerç just promou el consum responsable i conscient de la ciutadania, perquè les nostres compres quotidianes tenen enormes conseqüències socials i ambientals sobre el planeta i sobre les comunitats d'altres països.

S'Altra Senalla treballa en àmbits diversos amb l'objectiu de sensibilitzar grups poblacionals diferents de la nostra societat i arribar al màxim nombre de persones possible:

- educació formal
- educació no formal
- població en general
- administracions
- món empresarial.

Entre les activitats de sensibilització que S'Altra Senalla realitza en destaquen:

- Tallers i activitats educatives adaptades als diferents grups d'edat i als cicles educatius, des de primària fins a la universitat
- Taules informatives
- Xerrades formatives
- berenars i degustacions de productes
- assessorament i formació

El finançament de l'entitat, pel que fa a les activitats de sensibilització i conscienciació, és majoritàriament públic i la resta prové de les quotes dels socis i d'algun donatiu puntual.

L'Associació és oberta a la participació de totes les persones que hi vulguin col·laborar; té 243 socis i un grup de més de 40 voluntaris i voluntàries que fan possible dur a terme totes les campanyes de sensibilització i donen suport a les activitats i a la botiga.

S'Altra Senalla és membre fundador de la Coordinadora Estatal de Comerç Just (www.comerciojusto.org) que agrupa 34 organitzacions de tot l'estat i té una representant a la seva Junta Directiva. És membre de REAS i és el soci autonòmic de la Campanya Madera Justa liderada per Copade i FSC Espanya (www.maderajusta.org).

Què és el Comerç Just

El Comerç Just és un sistema comercial basat en el diàleg, la transparència i el respecte, que cerca una major equitat en el comerç internacional, prestant especial atenció a criteris socials i mediambientals. Es considera una potent eina de cooperació al desenvolupament.

El Comerç Just garanteix:

- salaris i condicions de feina dignes
- igualtat de gènere
- eradicació de l'explotació infantil
- respecte al medi ambient
- funcionament democràtic
- desenvolupament comunitari
- prefinançament de les compres
- preus justs i productes de qualitat
- relacions comercials a llarg termini
- assessorament tècnic

El Comerç Just proposa un altre model global que no només té en compte els criteris econòmics, sinó també els socials i ecològics.

El comerç just no és un sistema nou. Des de finals dels anys 60 de l'anterior centúria, ja fa mig segle, demostra que és una alternativa que funciona i que ha millorat i millora la qualitat de vida de milers de persones.

A les botigues de comerç just s'hi pot trobar una gran diversitat d'articles:

- Alimentació: cafès, infusions, pasta, fruits secs, espècies, sucre, xocolates, mel, galetes, sucs, entre d'altres; molts d'aquests amb certificació de l'agricultura biològica.
- Higiene i cosmètica: Cremes corporals i facials, sabons, desodorants.
- Roba.
- Joguines.
- Papereria.
- Decoració i tèxtil per a la llar.
- Complements i bijuteria.
- Mobles.

S'Altra Senalla i la Compra Pública Ètica (CPE). Assessorament en la promoció del comerç just

Les administracions públiques tenen un paper molt important en la promoció del comerç just. les seves decisions tenen un enorme poder d'influència en els seus proveïdors i també serveixen d'exemple per a la ciutadania. Implicant l'administració pública, s'aconsegueix (a mitjà/llarg termini) implicar els altres sectors de la societat: empreses, entitats, ciutadans.

A més de tenir en compte elements que van més enllà del preu i les característiques tècniques del producte o de l'empresa proveïdora, a l'hora de contractar béns o serveis han d'incorporar, a la política i procediments, els valors associats al moviment del Comerç Just, en sintonia amb la creixent sensibilitat social cap a la necessitat d'introduir criteris ètics en les pràctiques comercials (compliment de convencions internacionals i estàndards sobre condicions laborals dignes, salaris dignes, drets dels treballadors i les treballadores, lluita contra el treball infantil, etc.).

En aquest sentit, tant la legislació europea com la legislació estatal han inclòs aquests aspectes.

S'Altra Senalla va començar a treballar la CPE l'any 2008. L'experiència d'altres organitzacions de l'estat espanyol i l'anàlisi que es va fer sobre la implantació del comerç just a l'administració local i autonòmica ens va dur a incorporar dins els nostres objectius un nou àmbit.

L'any 2009 es va constituir la Xarxa de CPE de les Illes que coordina sis entitats (Finestra al Sud, Casal de la Pau, Caritas Menorca, Fundació Deixalles Eivissa, REAS i S'Altra Senalla) amb la finalitat d'assessorar ajuntaments, consells insulars i conselleries del govern en la implantació de criteris socials, ambientals i ètics.

Les organitzacions treballen coordinadament per poder cobrir tots els ajuntaments i administracions públiques de les nostres Illes. També s'han fet algunes activitats conjuntes, com l'edició de material de difusió i organització de jornades conjuntes.

En aquest sentit, S'Altra Senalla és soci col·laborador de la campanya "Ciudades por el Comercio Justo", liderada a l'estat espanyol per IDEAS; es tracta d'un programa europeu que promou la incorporació del comerç just a tot el teixit municipal: ajuntament, escoles que treballen el comerç just, botigues que distribueixen productes; tot amb l'objectiu de fer proper el comerç just a la ciutadania amb el compromís de totes les persones: ciutadans, empresaris, estudiants i professors i responsables polítics.

El Consell de Mallorca va fer una declaració institucional al mes d'abril de 2010, amb el compromís de treballar per declarar "Mallorca, illa pel comerç just".

En aquests moments alguns municipis han signat convenis de col·laboració amb les entitats especialitzades i a nivell del Consell de Mallorca se està treballant amb tots els Departaments per introduir-hi el Comerç Just: degustacions, uniformes per als treballadors, tallers, xerrades.

A nivell de les Illes Balears hem treballat amb diferents conselleries. Diades sostenibles, campanyes de comerç just, materials per a jornades, formació a funcionaris,...i treballam en xarxa amb la resta d'entitats per dur les bones pràctiques realitzades a Mallorca a la resta d'illes.

També hem treballat amb altres entitats i institucions com la Universitat de les Illes Balears.

Què pot fer l'administració per promocionar el comerç just:

- Proposar, si s'escau, l'aprovació d'una resolució plenària favorable al Comerç Just que li doni un impuls formal.
- Contemplar els projectes de Comerç Just com una de les línies prioritàries de la política de cooperació entenent el Comerç Just com una eina de desenvolupament social i econòmic dels pobles més desfavorits com recull el Pla de cooperació de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID), que també es desenvolupa a Europa mitjançant la Resolució del Parlament Europeu sobre Comerç Just i Desenvolupament 2005/2245(INI) aprovada el 6 de Juliol de 2006.
- Implantar criteris de Compra Pública Ètica en els contractes públics.
- Impulsar l'organització d'activitats de sensibilització i educació per al desenvolupament entorn del Comerç Just i el Consum Responsable.

- Facilitar la cessió d'espais públics a les organitzacions de Comerç Just per organitzar activitats, fires, tallers i altres esdeveniments a espais adequats convenientment.

La realitat del Comerç Just a les Illes

La Comunitat de les Illes Balears és una de les comunitats espanyoles on el Comerç Just és més present; diverses entitats, a més de S'Altra Senalla, treballen específicament el Comerç Just i hi ha botigues especialitzades obertes tant a Palma com a la Part Forana. La situació també és molt bona a Menorca i a Eivissa.

Es poden trobar productes de Comerç Just a Mallorca a les botigues de:

- Casal de la Pau, a Manacor
- Finestra al Sud d'Inca
- Intermon Oxfam
- Fundació Vicente Ferrer
- Caritas

A Menorca, a les botigues que Caritas Menorca té a Maó, Ciutadella i Alaior.

A Eivissa, a la botiga solidària de la Fundació Deixalles a Eivissa Vila i Sant Josep.

Les botigues són, a més d'un punt de venda, un espai privilegiat de sensibilització on els consumidors trobaran informació sobre el moviment del Comerç Just, sobre les seves característiques, sobre la procedència dels productes, etcètera.

Per altra banda, els ciutadans i ciutadanes tenen la possibilitat d'accedir a punts de venda diversos (algun bar i restaurant i herboristeries, entre d'altres) i es poden trobar productes de Comerç Just amb la certificació Fair Trade (el segell de garantia reconegut internacionalment per als productes de comerç just) establerts a alguns supermercats i grans superfícies.

Al llarg d'aquests 16 anys que han transcorregut des de la implantació del Comerç Just a les Illes, la situació ha canviat molt a nivell local, estatal i mundial i el coneixement de la població és ara molt superior. A nivell educatiu la demanda d'activitats creix; a nivell institucional el Comerç Just és tengut en compte i la ciutadania s'interessa i participa de les activitats que s'organitzen. Evidentment, les vendes també han anat augmentat. És cert que la crisi dels dos darrers anys també ha afectat la comercialització de productes de Comerç Just, però el convenciment que aquesta és una alternativa vàlida per millorar la vida de moltes persones que tenen dret a treballar en condicions dignes a llocs llunyans, i que tenen molts menys mitjans que nosaltres per al seu desenvolupament social i econòmic, ens obliga a no deixar de treballar en la difusió i a estendre el compromís amb el Comerç Just. Al mateix temps que el Comerç Just és més conegut, molts més grups productors del Sud aconsegueixen donar sortida a la seva producció i feim possible el desenvolupament sostenible. El consum responsable és una actitud que té en compte les conseqüències dels nostres actes quotidians, que són moltes: cada gest té repercussions i només cada un de nosaltres pot decidir quin model vol afavorir.

Algunes dades

Segons Nacions Unides, més de la tercera part de la població viu en la pobresa. 2700 milions de persones malviuen amb menys de 2 dòlars al dia.

Les vendes aproximades de productes de Comerç Just a Espanya són de quasi 18 milions d'euros (2009), amb un creixement mitjà del 16,9% (2000-05). La

despesa mitjana per habitant és de només 0,27 euros/hab.

El producte d'alimentació que més es ven és el cafè: quasi el 50% del total dels productes d'alimentació és cafè. Pot semblar molt, però si el consum per càpita a Espanya és de 3.9 kg/any i el consum per càpita de cafè de comerç just va ser d'uns 9 cèntims/any, val la pena demanar-se on puc prendre cafè de Comerç Just.

Més del 60% dels beneficis generats en la producció i comercialització del cafè van a parar a cinc

multinationals: Kraft, Suchard, Nestlé, Procter & Gamble, Sara Lee i Tchibo, mentre els petits productors de cafè als que aquestes compren la seva matèria primera, viuen entre la fam i la pobresa extrema.

Per cada tassa de cafè que beus, només el 2% es destina al productor.

El sucre és un producte que la majoria de nosaltres consumim diàriament. La Unió Europea, els EUA i el Japó mantenen preus del sucre elevats mitjançant subsidis domèstics i la imposició de tarifes elevades a les importacions. En els últims anys, els preus del sucre en aquests països han estat tres vegades per sobre del preu internacional.

Gran part de la nostra xocolata ve de la Costa d'Ivori, a l'Àfrica occidental, on la producció del cacau representa una part importantíssima de l'economia. A Ghana, el 40% dels ingressos per exportacions procedeixen de la venda del cacau. Malauradament, una mínima part dels guanys recau en els camperols que conreen el gra de cacau. De fet, la dificultat de subsistir amb el cultiu del cacau ha generat un increment en el treball infantil i fins i tot l'esclavitud procedent de països com Mali, Burkina Faso, Benín i Togo. El 2001, l'Organització Mundial del Treball, entre d'altres, va reportar esclavitud infantil a moltes granges de cacau a Costa d'Ivori, font del 43% del cacau mundial.

Actualment, el Comerç Just és present a totes les comunitats autònomes de l'estat espanyol amb més de 125 botigues i 25 punts de venda.

Més informació a:

www.saltrasenalla.org

senalla@pangea.org

Tel. 971 291231

Comentaris a
Situación actual y retos del régimen jurídico del trabajo de personas en situación de exclusión social y con discapacidad en España¹

Jennifer Almeida Morales

Àrea de Discapacitats, Salut mental i Relacions Laborals.
Parc Sanitari Sant Joan de Déu - Barcelona

Aquest útil treball de recerca, a més d'analitzar críticament les polítiques públiques sociolaborals i l'ordenament jurídic regulador de la protecció social i laboral dels principals col·lectius de persones vulnerables en l'actualitat socioeconòmica d'Espanya -sobretot davant aquesta situació de crisi financera i sociolaboral global- també proposa als professionals socials les qüestions de major transcendència pràctica per fer efectiva la inserció sociolaboral de les persones en situació d'exclusió social en empreses d'inserció, i també de les persones amb discapacitat en centres especials d'ocupació i en l'ocupació pública. I, a més, també analitza les actuals polítiques sociolaborals de responsabilitat social empresarial i corporativa RSE que poden ser desenvolupades en aquest àmbit material.

Sens dubte, cal destacar la utilitat real d'aquest treball de recerca per ajudar i assessorar els agents econòmics i socials en les seves funcions de configuració de la

¹ MENDOZA MORENO, D. (2010). Madrid,- 176 pàgs: Editorial Universitaria Ramón Areces.

política social i laboral, i de la legislació i normatives, així com a les comissions negociadores i paritàries dels convenis col·lectius laborals.

L'objectiu essencial d'aquesta recerca és aportar els fonaments de Dret per al desenvolupament i perfeccionament de les polítiques socials i laborals europees, estatals, autonòmiques i locals en aquestes matèries de caràcter socioeconòmic i laboral que tenen una especial transcendència per als poders públics i agents socials, atenent les persones que potencialment poden ser beneficiàries de la finalitat d'aquest estudi.

Durant els últims anys, al costat del dinamisme de l'àmbit sociolaboral, hem assistit a una successió de canvis en aquest àmbit jurídicopolític no només estructural sinó també conjuntural que han orientat la necessitat de repensar i sistematitzar l'abast del panorama jurídicolaboral i social de les persones en situació d'exclusió social i amb discapacitat a Espanya davant l'actual situació socioeconòmica de crisi. En aquest moment crític és precisament la progressió de canvis i noves necessitats socials en el trànsit de l'exclusió a la integració sociolaboral d'aquests col·lectius aquella que no permet desatendre la importància de reconsiderar noves propostes jurídicosocials pràctiques per millorar l'eficiència de les polítiques sociolaborals i de l'ordenament regulador de l'ocupació i la protecció social de les persones en situació d'especial vulnerabilitat. Aquest estudi és una valuosa eina d'anàlisi qualitativa, no només sobre l'efectiva inserció sociolaboral de les persones en situació d'exclusió social en empreses d'inserció i també de les persones amb discapacitat en centres especials d'ocupació i en l'ocupació pública, sinó també per proposar un balanç de les actuals polítiques sociolaborals de responsabilitat social empresarial a desenvolupar en aquest àmbit.

Es tracta d'una obra que integra de manera molt adequada diverses qüestions claus per a la reconfiguració de la política social i laboral, i de la normativa corresponent, i també pel que fa a les comissions negociadores i paritàries dels convenis col·lectius laborals des d'una perspectiva multinivell que no només transcendeix les polítiques socials i laborals estatals, autonòmiques i locals, sinó també europees.

El contingut es sistematitza i s'estructura en set capítols que plantegen, en perspectiva críticodescriptiva i propositiva, els principals punts d'inflexió de l'actual règim jurídic del treball de persones en situació d'exclusió social en empreses d'inserció, els centres especials d'ocupació i les condicions de treball de les persones discapacitades, les propostes de millora de l'acomiadament per causes empresarials de les persones treballadores amb discapacitat, les polítiques de responsabilitat social empresarial, l'ocupació pública de les persones amb discapacitat i la protecció social d'aquests col·lectius especialment vulnerables, així com l'accés al treball de les persones amb gran dependència.

L'estat de la qüestió es projecta des d'una primera aportació sobre "El treball i la protecció social de les persones en situació d'exclusió social" que aporta una atenta reflexió del règim de les empreses d'inserció després de l'entrada en vigor de la Llei 44/2007 posant l'èmfasi en la seva justificació sociolaboral. Per això, es fa una anàlisi detallada de les implicacions jurídicopolítiques d'aquesta nova relació laboral comuna o una nova fragmentació del treball per compte d'altri. Així, s'atenen les particularitats que resulten d'aplicació en contrast amb la legislació laboral comuna en matèria de contractació, permisos, suspensió i extinció del contracte de treball. I, de la mateixa manera, es reflexiona sobre la important funció de la negociació aplicable a les empreses d'inserció amb la finalitat d'ajudar en el procés d'inserció efectiu dels treballadors en procés d'integració en l'ocupació

no protegida per, així, ressenyar *in fine* la necessitat de més coordinació en la regulació de la renda activa d'inserció a la llum del Reial Decret 1396/2006.

Després d'aquesta primera aproximació, des de tres blocs temàtics afins, s'aborda un minuciós estudi que combina amb rigor científic una anàlisi normativa i casuística de les condicions d'ocupació i el treball en la negociació de les persones amb discapacitat en centres especials d'ocupació. El detallat diagnòstic constitueix una interessant radiografia de la regulació convencional de l'accés a l'ocupació en cada centre especial de treball i les singularitats i proximitats normatives existents en diferents escenaris geogràfics diferents. Aquesta anàlisi detallada, tot seguit, es complementa amb un breu balanç de les noves polítiques d'ocupació per a les persones amb discapacitat i la seva significació en la negociació en centres especials d'ocupació. I es corrobora amb una encertada reflexió iuslaboralista sobre l'acomiadament per causes empresarials de treballadors amb discapacitat en l'àmbit internacional i nacional, amb apunts d'interès sobre la realitat juridiconormativa i jurisprudencial necessaris per a la protecció social de les persones amb discapacitat afectades per acomiadaments de caràcter econòmic.

Com a corol·lari de la situació actual del règim jurídic del treball per compte d'altri de persones amb discapacitat, a "Ocupació pública de persones amb discapacitat" es presenta una anàlisi jurídica sobre la significació, contingut i aplicació pràctica del vigent article 59.2 *in fine* de la Llei 7 / 2007 de 12 d'abril, de l'Estatut Bàsic de l'Empleat Públic. En concret, se centra en un aspecte poc desenvolupat per la doctrina com són les adaptacions en el lloc de treball a les necessitats de les persones amb discapacitat un cop superat el procés selectiu i els problemes pràctics d'aplicació d'aquest mandat en connexió amb altres institucions rellevants del règim jurídic dels empleats públics amb discapacitat.

Per això, s'adopta encertadament un enfocament crític sobre els aspectes de la legislació aplicable a l'Administració General de l'Estat i en les normatives de les diferents administracions públiques autonòmiques, així com la normativa convencional de major interès jurídic en matèria d'adaptació del lloc de treball dels empleats públics amb discapacitat. I en l'epíleg es tracta breument la projecció "prestació econòmica d'assistència social" que preveu la Llei 39/2006 per al foment de l'accés al treball i l'ocupació pública de les persones amb gran dependència.

Tot això es complementa amb alguns considerants sobre la protecció social com a matèria inherent a la dimensió social i laboral de la responsabilitat social de les empreses. Posant de relleu la potencialitat de la responsabilitat social de l'empresa i la idoneïtat de l'existència d'acords de responsabilitat social corporativa com a element necessari per aconseguir un efectiu compliment dels objectius sociolaborals i una major protecció social.

En definitiva, podem concloure que estem davant d'un rigorós i complet estudi jurídic avalat per l'accés als VIII Premi d'Investigació Jurídica en la Prevenció, Rehabilitació, Integració social o Promoció de les persones amb discapacitat, Gent gran, Immigrants, Infància, Refugiats o altres grups que no tinguin la deguda protecció, convocat per la Fundació Aequitas, del Consell General del Notariat d'Espanya, i la trajectòria de recerca predoctoral del seu autor. Un repertori jurídic no només destacat per aquesta menció, sinó per una adequada selecció i estructura d'anàlisi que reflecteix un diagnòstic integral sobre la "necessitat de canviar el contingut de les normes i de les polítiques legislatives per tal d'assegurar l'efectivitat i exigibilitat dels drets de les persones amb discapacitat ". No debades, en aquesta obra, és especialment l'afany propositiu de la normativa sociolaboral allò que li confereix el caràcter de lectura bàsica i altament recomanable per

abordar la matèria. Sens dubte, un instrument útil per als operadors jurídics i agents socials per facilitar respostes adequades als reptes emergents que planteja el règim jurídic del treball de persones en situació d'exclusió social i amb discapacitat a l'Estat espanyol.

Entrevista a Kika Colom

Redacció

Kika Colom és la responsable comercial d'*Eurest* a les Balears, l'empresa de càtering que serveix el menjar als centres de l'IMAS Sa Placeta, Ca l'Ardiaca i Turmeda. El contracte a través del qual aquesta empresa es féu amb el servei, incorpora clàusules socials.

Com entra *Eurest* en contacte amb la Secció d'iniciatives sociolaborals de l'IMAS?

A través d'un concurs públic de subministrament a tots els seus menjador socials. La nostra empresa, *Eurest Colectividades*, es dedica preferentment a la restauració col·lectiva. Ens presentàrem al concurs en el que en una de les bases del plec de condicions contemplava la contractació de quatre persones en procés d'inserció laboral. Guanyàrem el concurs i ara ens encarregam del menjar diari de Sa Placeta, Ca l'Ardiaca i Turmeda, Per a la contractació d'aquests quatre treballadors ens posàrem en contacte amb el personal d'aquesta secció l'IMAS. Així començarem.

Com plantejau la feina d'aquestes persones?

Tenim una cuina central, al *Mercapalma*; d'allí en surten diàriament entre 4000 i 5000 menjars. Dues de les persones seleccionades de la borsa de la Secció d'Iniciatives Sociolaborals (SIS) hi treballen, ajudant a la cuina i en la preparació dels picnics, bé sigui per al migdia o per al vespre, depenent de les necessitats del centre. Una altra persona treballa en un centre nostre, en el menjador de l'hospital de sant Joan de Déu, que hi gestionam el menjador i el bar. I la quarta treballa a

l'hospital Verge de la Salut, la clínica petita del carrer del Gessamí on s'hi fa cirurgia menor. El menjar és tipus càtering, però també el distribuïm als malalts.

Quina valoració en fas, del treball amb aquestes persones de la borsa de la SIS?

Molt positiva. Fins ara n'estam molt contents i satisfets. Personalment m'he encarregat de les entrevistes i he de dir que ha estat una gran experiència. Per mi és una satisfacció molt gran participar en programa de l'IMAS i poder dur els seus menjadors socials. I n'estam molt contents. És cert que algunes de les persones entrevistades i que s'adequaven al perfil que requeríem presentaven dificultats importants per començar la feina, primerament dones separen amb infants petits, o que cuidaven persones grans. Compatibilitzar aquests quefers amb una jornada laboral és difícil i més en el nostre cas que el personal que necessitam ha d'ajudar a la cuina, bàsicament, que és el nostre principal treball, i amb uns horaris complicats.

De vegades es pot pensar que la contractació de persones que fan inserció laboral distorsiona la dinàmica empresarial. Euresst, ha notat cap dificultat afegida a les habituals amb treballadors ordinaris?

De part nostra, no hi hem trobat cap dificultat, tots s'han adaptat molt bé. I s'ha de dir que aprecien molt que els contractis. A la gent, en general, li costa molt estar motivada per la feina i ells hi estan prou. En fer les entrevistes he pogut aprofundir en la seva realitat personal en la hi és molt present l'atur i moltes borses de treball, com la del SIS. Per això valoren molt allò que els ofereixes un treball. I són els més complidors, els que menys falten, Per ventura hem tingut molta sort en la selecció, però el cert és que n'estam encantats. De fet, mirarem que una d'aquestes persones pugui entrar en alguna de les promocions internes que ofereix l'empresa. A més, en ser una empresa gran, té més possibilitats de contractació i el fet d'haver-hi fet algun contracte els pot beneficiar. I això els infon confiança.

Com portau la conciliació de la vida familiar i laboral?

Moltes de les persones de la borsa de la SIS, en el primer moment et diuen: a mi m'és impossible pel tema de l'horari. I si incorpores una persona a un hospital no pots donar-li horaris diferents, han de fer torns de matí o horabaixa. I si treballen a la cuina central, igual, han de matinar molt. D'altres, en no tenir família, no tenen on deixar els infants. Això sí que és un problema. Altres presenten problemes de transport. La realitat és que, per l'oferta de l'empresa, la restauració col·lectiva, la conciliació familiar i laboral es fa molt complicada.

Era la primera experiència d'Euresst amb aquest tipus de persones en processos d'inserció laboral?

Amb l'IMAS, sí. Ara bé, Euresst és una empresa gran amb fort compromís social. Tenim un departament a Madrid, de caràcter general, que és el que porta tota la part de responsabilitat social corporativa. En aquest sentit s'ha fet i es fa molta de feina. Temes de millora en les condicions de la gent gran, de persones discapacitades; productes del comerç just... També treballem amb l'ONCE. Si s'han de fer lots per Nadal, els encarregam a empreses d'inserció o a tallers ocupacionals. A tots aquells sectors que hi puguem aportar quelcom o que hi puguem ajudar, allà hi som. Euresst està molt sensibilitzada en aquests temes.

El fet de treballar amb temes d'alimentació, Eurest deu ser més sensible a l'hora de fer valer aquest compromís social.

Pens que sí. A més, l'empresa, a nivell estatal i internacional, sempre s'ha distingit en aquest sentit. Ha participat en la construcció de centres educatius, per exemple. De fet, l'empresa afavoreix l'estada de treballadors seus durant el mes de vacances en zones on la cooperació internacional és molt intensa, com a Amèrica Central.

Eurest Colectividades, l'empresa que es fa càrrec dels menjadors, és del grup internacional *Compass* i té delegacions a tot Espanya. A Mallorca fa cinquanta anys que treballam en la restauració i ara mateix som uns tres-cents treballadors. Feim feina per a col·legis, empreses i hospitals, com el d'Inca o sant Joan de Déu. També amb centres de tercera edat, centres de dia i el menjar domiciliari que serveix Creu Roja, aquí a Palma. Nosaltres el cuinam i el deixam a punt perquè els usuaris sols l'hagin d'escalfar en el microones. A Palma són uns vuit-cents diaris. És un bon servei, amb menjars equilibrats i que admet tota casta de dietes per poder servir tot tipus d'usuari.

Que n'has tret, a nivell personal, del contacte amb aquestes persones necessitades?

Personalment, sempre he estat sensible als problemes que presenten aquestes persones. A part de col·laborar directament amb alguna de les moltes oenegés solidàries, m'he involucrat molt en el tema de la contractació de persones de la borsa de la SIS. Aprens molt, tocant amb les mans tot allò que passa al teu voltant. En aquestes situacions de necessitat hi trobes tot tipus de persones. N'hi ha que han estat molt bé econòmicament i que, de cop, s'han quedat sense res i han hagut d'acudir a aquests menjadors socials. I tu penses, Déu meu... Ho valores tot molt més. És un ensenyament molt gran. La gent s'hauria de conscienciar molt més de totes aquelles persones que ho passen malament.

No t'ha costat gens, idò, traslladar aquesta sensibilitat personal a l'empresa

No. Crec que si les coses s'expliquen bé i la resposta d'aquestes persones contractades és la correcta, tot ve rodat. I la resta del personal, igual. Els xofers que porten el menjar als centres de l'IMAS em deien l'altre dia que quan hi van en sortien dient quina sort tenim de tenir allò que tenim! Es valora molt més la feina, i amb aquesta crisi a sobre, tots hem de donar allò que podem i un poc més i tot.

Des de la vostra empresa, la notau molt, a la crisi?

Sí. La notam, sobretot, en els menjadors escolars. Si el pare o la mare es queden sense feina, el primer que fa és treure el fill del menjador. És cert que hi ha beques concedides per la Conselleria d'Educació o l'Ajuntament de Palma, però són insuficients. Sí que hem notat baixades en col·legis que fa temps que treballen amb nosaltres. I és lògic, a més.

Veus bé que les administracions públiques incorporin clàusules socials en els seus contractes?

Comprenc que per a les administracions públiques és un tema important i que dona molta rendibilitat social. L'IMAS actualment està pagant la RMI i la millor manera d'evitar-la és que una empresa contracti el beneficiari. És un doble benefici. De part de l'empresa, com a obligació, sempre que sigui proporcional al programa, tampoc no suposa cap extra. Això sí, s'han d'ajustar molt l'exigència de les clàusules socials

a l'objecte del contracte o conveni. Per tant, la nostra empresa que continuarem amb l'experiència. Ara mateix, tenim joves en pràctiques de l'institut de s'Arenal que han acabat els cursos de cuiners. Estam molt oberts a les pràctiques confiats que començar-les en una empresa gran suposa grans possibilitats futures.